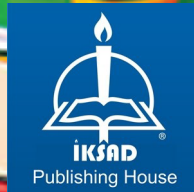

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Necati BİNİCİ
B. Ünal İBRET

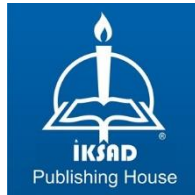

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR**

Necati BİNİCİ

B. Ünal İBRET

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14247224>

Copyright © 2024 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses
permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2024©

ISBN: 978-625-367-941-5

Cover Design: İbrahim KAYA

December / 2024

Ankara / Türkiye

Size = 16x24 cm

ÖNSÖZ

Sınıf öğretmenleri, eğitimin ilk basamaklarından olan ilkokullarımızda görev yaptıkları için geleceğin yetişkinleri olacak olan öğrencilerde eğitim sürecinin sağlam temellerinin atılmasında en fazla etkisi olan öğretmenlerdendir. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinin eğitimin birinci basamağında çocukların ait olduğu topluma faydalı ve yararlı birer birey olmalarında önemli rolleri bulunmaktadır. Sosyal bilgiler dersi de öğrencilerin ait oldukları topluma karşı sorumlu ve yararlı bireyler olmalarında en temel dersler arasındadır. Bu kitapta sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretimi sırasında karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Böylece sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde daha etkin olmaları ve karşılaştıkları sorunlara yönelik çözümlerin getirilmesi amaçlanmıştır. Bu kitap Kastamonu il merkezi örneği dahilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır. Araştırma öğretmen görüşlerine dayalı olarak yapıldığı için nitel bir araştırma modeli seçilmiş ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Araştırmada sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde sorulan soru soruya verilen cevaplar sonucunda elde edilen bilgiler içerik analizi ile çözümlenerek genel eğilimler ve benzerliklerine göre yorumlanmıştır.

Bu kitapta sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar beş alt basamakta incelenmiştir. Bunlar, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre okul idaresinin kişisel tutumu, öğretmenlerin farklılıkları, öğrenci seviyesi, veli yaklaşımları ve öğrenme ortamı ile karşılaşılan sorunlar olarak saptanmıştır. Bunların yanı sıra ekonomik koşullar, materyal temini ve gezi-gözlem etkinliğinin yapılmasında karşılaşılan sorunlarda diğer sorunlar arasındadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler dersinde soyut kavramlarının fazlalığı, haftada 3 saat olması ve ders kitaplarının yetersizliği de müfredatın yetiştirilememesine yol açmakta ve öğrencilerin bu derste başarısız olmasına sebep olmaktadır.

Bu kitapta sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik bazı çözüm önerileri sunulmuştur. Böylece karşılaşılan sorunların çözümünde yardımcı olmak ve bu alanda yapılacak yeni akademik çalışmalara destek olmak amaçlanmıştır

“Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar” adlı bu kitap Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2024 yılında Prof. Dr. Bilgin Ünal İBRET danışmanlığında hazırlanmış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Necati BİNİCİ
B. Ünal İBRET
KASTAMONU-2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ.....	v
1. GİRİŞ	6
1.1 Problem Durumu	6
1.2 Problem Cümlesi	8
1.3 Alt Problemler	8
1.4 Araştırmanın Amacı	9
1.5 Araştırmanın Önemi	9
1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları	10
1.7 Tanımlar	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	13
2.1 Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi	13
2.2 Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi	17
2.2.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem	17
2.2.2 Cumhuriyet Dönemi	20
2.3 İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi	22
2.4 Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Önemi.....	24
2.5 Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri.....	26
2.6 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme-Öğretmen Süreçleri	28
2.7 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenin Rolü	29
2.8 Sosyal Bilgiler Öğretiminde İdarenin Rolü.....	31
2.9 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Velinin Rolü	32
2.10 Literatür Taraması	34
2.10.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	34
2.10.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	41

3. YÖNTEM.....	44
3.1 Çalışma Grubu.....	44
3.2 Araştırma Modeli	47
3.3 Verilerin Toplanma Süreci	47
3.4 Veri Toplama Araçları.....	48
3.5 Verilerin Analizi.....	50
3.6 Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	50
4. BULGULAR VE YORUM.....	53
4.1 Birinci Alt Problem	53
4.1.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	53
4.2 İkinci Alt Problem	56
4.2.1 İkinci Alt Probleme Ait Bulgular	57
4.3 Üçüncü Alt Problem.....	60
4.3.1 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
4.4 Dördüncü Alt Problem	64
4.4.1 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	64
4.5 Beşinci Alt Problem	68
4.5.1 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	68
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	72
5.1 Tartışma.....	72
5.2 Sonuç	81
5.3 Öneriler.....	83
KAYNAKLAR	86

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1 Çalışma grubunun meslekteki kıdem senesine göre demografik özellikleri.....	45
Tablo 3.2 Çalışma grubunun hizmet içi eğitim durumu.....	46
Tablo 3.3 Çalışma grubunun yaşlarına göre demografik özellikleri	46
Tablo 4.1 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlar	54
Tablo 4.2 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde zümre öğretmenleri ile karşılaştıkları sorunlar	57
Tablo 4.3 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerle ile karşılaştıkları sorunlar.....	61
Tablo 4.4 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorunlar.....	64
Tablo 4.5 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlar	68

1. GİRİŞ

Araştırmanın ilk kısmı olan giriş kısmında; “Problem Durumu”, “Problem Cümlesi”, “Araştırmanın Alt Problemleri”, “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Önemi”, “Araştırmanın Sınırlılıkları” ile “Tanımlar” alt başlıkları verilerek, bunlar hakkında açıklamalar yapılmıştır.

1.1 Problem Durumu

Eğitim; insanların davranışlarında, olumlu yönde, yaşantıları yoluyla davranış değişikliği istenilen bir süreçtir (Ertürk, 1972). Eğitim sürecinin temeli okullarda gerçekleştirilir. Bu süreç düzenli, planlanmış, programlı ve sistemli öğretime ait yaşantılar sayesinde oluşturulur. Bu açıdan, ilkokul kademesinden başlayarak eğitim programlarında yer verilen sosyal bilgiler dersi oldukça büyük öneme sahiptir.

Sosyal bilgiler, hedefleri ve içerdiği bilgiler itibariyle bireylere toplum içinde yaralı ve iyi birer vatandaş olmaları, başka toplumların kültür ve yaşantılarını tanımayı ve öğretmeyi, karşılaştıkları bu toplumun değerlerini anlayıp anlayış göstermeleri, düşünerek bilgiye ulaşmayı ve bu özelliğini geliştirmeyi, yorumlayıp bundan sonuçlar çıkarmaları, kendilerince ve toplumun önem verdiği değerleri, özel günleri tanımaları ve bu önemli günlerin anlamlarını kavramayı sağlar.

Sosyal bilgiler topluma karşı sorumluluk sahibi iyi bir vatandaş yetiştirmek, bireyin toplumsallaşması, temel disiplinler içinde verilen bilgilere dayanan bir şekilde öğrencilere toplumun yaşam kuralları ile ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin verildiği çalışma sürecini ve alanını ifade etmektedir (Erden, 2000). Bu ders temelde; hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olan, karşılaşacakları sorunlara

çözümler üretebilen ve çözüme gidecek en uygun yolları bulabilen, üretken, etkin ve demokratik bir insan olarak Türk vatandaşlarını yetiştirmeyi ilkeleyen ilk ve ortaokulda öğretilen en önemli ders ve çalışma alanlarından birisidir (Akdağ, 2009; Hayırsever, 2010; Akpınar ve Kaymakçı, 2012; Kılıçoğlu, 2014). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler ülkesi için yetiştirilen vatandaşların kendisinden başlayarak olumlu yönde değiştirmek, yararlı ve çevresine duyarlı bir şekilde olumlu yönde değiştirilmeyi amaçlayan ve o yönde adımlar atılması istenilen bir alandır.

Her zaman kendini geliştiren, öğrenen ve kendilerini sürekli olarak öğrenci gibi öğrenme isteğinde olan kimseler en iyi öğretmenlerdir (Dönmezer, 1997). Öğretmenler, sosyal bilgilerde sadece bilgiyi sahip, taşıyan ve aktaran değil, bilgi kaynaklarına ulaşan yolları gösteren, temel rehber ve birer eğitim liderleridir (Başar, 1999).

Sınıf öğretmenleri eğitim sürecinin temelini oluşturan öğretmenlerdir. İnsanların hayat boyu çocuktan yetişkinlik düzeyine hatta yaşlılık aşamasına kadar sınıf öğretmenleri bireyin hayatında kalıcı değişiklikler yaparak onların hayatını düzenleyen önemli kişilerdir. Bu nedenle, bireylerin kişisel gelişimlerinde büyük öneme sahiptirler. Sınıf öğretmenlerinin kazandırdığı her olumlu tutum öğrencilerin ilerleyen eğitim kademelerinde pozitif etki yapacaktır. Aynı şekilde akademik olarak da sınıf öğretmenlerinin nitelikli donanımlara sahip olmaları yetiştirecekleri öğrencilerin daha iyi eğitim almalarına katkı sağlayacaktır. Bu bakımdan sınıf öğretmenlerinin ve onları yetiştiren akademisyenlerin gelecek nesillerin eğitimine olan katkısı oldukça fazladır. Dolayısıyla sınıf öğretmenlerinin gelecek nesillerin yetişmesinde oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır.

İlkokullarda derslere giren sınıf öğretmenleri lisans eğitimi sırasında çok farklı alanlarda eğitim almaktadırlar. Eğitimler sırasında sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya gibi dersler almış olsalar da 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde uzmanlık gerektiren bilgiler bulundurmaktadır. Bu sebeple araştırmamızda, sosyal bilgiler dersi öğretimini veren sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar araştırmamızın ana problemini oluşturmaktadır. Böylece sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilerek, onların daha etkili bir sosyal bilgiler dersi işlemelerinde katkı sağlayabilecektir.

1.2 Problem Cümlesi

Araştırmanın amacı kapsamında belirlenmiş olan problem cümlesi; “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” olarak tespit edilmiştir. Bu problem cümlesi çerçevesinde geliştirilen alt problemler aşağıda açıklanmıştır.

1.3 Alt Problemler

Araştırmada ileri sürülen ana problem çerçevesinde belirlenmiş olan şu alt problemlerin cevapları aranacaktır;

1. “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”
2. “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde zümre öğretmenleri ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”
3. “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerle ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”

4. “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”
5. “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?”

1.4 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Kastamonu il merkezinde 4. sınıf okutmuş sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaştıkları sorunları incelemek ve belirlemek amacıyla yapılmıştır. Böylece, eğitimin genel ve uzak olmak üzere belirlen hedefleri gerçekleştirmek için çalışan ve eğitimin ilk basamağında olan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini daha etkin işlemede yardımcı olunmaya çalışılacaktır. Çalışmanın amacı bir uzmanlık dersi olan sosyal bilgiler dersinin öğretimi sırasında öğretmenlerin karşılaşılabileceği yukarıda belirtilen alt sorunlarla ve ortaya çıkabilecek diğer sorunların belirlenmesi, bu sorunlara çözüm yolları bularak sınıf öğretmenlerine katkı sağlamaktır. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini daha verimli işlemeleri için ders öncesinde ve sonrasında karşılaştıkları sorunlar irdelenecektir. Böylece tespit edilen sorunlar genel eğilimlerine ve benzerliklerine göre ayrıştırılacak kategorileştirecektir.

1.5 Araştırmanın Önemi

Sınıf öğretmenleri eğitim sürecinin temelini oluşturan öğretmenlerdir. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinin eğitimin ilk aşamasında çocukların ait oldukları topluma faydalı bir birey olmalarında etkin rolleri vardır. Sınıf öğretmenlerine yaptıkları eğitim

aşaması dâhilinde verilecek olan en ufak katkı onların gelecekte öğrencileri için daha faydalı olmalarına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda araştırmada sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar belirlenerek bu sorunların çözümlerine yönelik öneriler getirilecektir. Böylece öğretmenlerimizin derse olan motivasyonları artacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın alanda yapılacak olan gelecekteki çalışmalara yol göstererek literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan araştırma ile genel benzerlik ve eğilimlerine göre ayrılan sorunlara çözüm bulma konusunda bazı öneriler ileri sürülmüştür. Sorunların belirlenmesi ve konuşulması en azından bu yolda atılmış bir adım olarak görülmelidir. Bu durumda sorunların çözülmesinde çözüme açılacak önemli kapı olarak görülmelidir.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma; 2023-2024 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Kastamonu il merkezi içerisinde görev yapan ve 4. sınıfları okutan sınıf öğretmenleri ile sınırlandırılmıştır.
- 2018 yılında uygulamada olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) ile sınırlandırılmıştır.

1.7 Tanımlar

Sosyal Bilim: İnsanı ve toplumsal dünyanın ve yaşamın yönlerini inceleyen akademik disiplinler olarak gruplandırılan ve adlandırılanlardır. Gerçekle kanıta dayalı bir bağ kurma süreci ve insan tarafından üretilen bu bilgiye ulaşılmasıdır (Türk Dil Kurumu, 2022).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, amacı ilköğretimde sorumluluk sahibi ve topluma karşı duyarlı iyi bir vatandaş yetiştirmek olan, hedef ve gayesi ile öğrencilere toplumsal yaşam ile ilgili sosyal bilimler bünyesindeki disiplinlerden seçilen temel bilgi, tutumlar, beceriler ve değerlerin kazandırıldığı çalışma alanını ve sürecini ifade etmektedir (Erden, 2000). Sosyal bilgiler dersi kapsamında elde edilen temel kazanımlar öğrencilerin gelişimsel, psikolojik, yaş ve cinsiyet vb. özelliklerinin temele alınarak hazırlanan ve aktarıldığında sosyal bilgiler ile yüklenilen profesyonel öğretim programıdır (Er ve Şahin, 2012). Sosyal bilgiler öğrencilerin toplum içindeki rollerini anlamalarını, toplumsal değerleri öğrenmelerini ve sorumluluklarını yerine getirmelerini hedefleyerek onlara toplumsal kişilik kazandırmaktır (İbret vd., 2015).

Sınıf Öğretmeni: Girdiği sınıfın, her öğrencinin sorunuyla yakından ilgilenen o sınıfa özgü programın varsaydığı çalışmalar ile bu çalışmaları yönetip değerlendiren öğretmen.

Öğretim Programı: Belirli öğretim basamağında resmi düzeyde hükümet ve bakanlığınca oluşturulan, sınıflarda ve dersler kapsamında okutulacak olan konuları ve bu konuların amaçlarını, hedeflerini, içeriğini, her bir ders için sınıf düzeyine göre haftada kaç saat verileceğini ve öğretim ilke, yöntem ve tekniklerini kapsayan programdır (Büyükkaragöz,1997).

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Yöntem amaca ulaşmak için kullanılan bize yol gösteren bir kılavuz, teknik ise bu kılavuzun yardımıyla hedefe ulaşmak için yapılan sınıf içinde yapılan etkinliklerin uygulanmasıdır (Demirel, 2017).

Sınıf Yönetimi: Sınıfta öğrenme olması için en iyi ve uygun ortamın ve bu ortamın devamının sağlanmasıdır sınıf yönetimi. Öğrenmenin devamı için öğretmen ve öğrencilerin öğretim zamanının uygun kullanılması, öğrenmeye engel olanların ortadan kaldırılması, öğrencilerin derse ve davranışlarını olumlu yönde etkileyecek etkinliklere katılımının sağlanması, kaynakların doğru kullanılması, insanın yararına zamanın etkin kullanılmasıdır (Erdoğan, 2003).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümü içerisinde, Dünyada ve Türkiye’de sosyal bilgiler dersi kapsamında verilen öğretiminin sürdürülmesinde en önemli etkenlerden olan sınıf öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaştığı sorunlara yönelik genel bir çerçeve çizilecektir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler dersinin Dünyada ve Türkiye’de gelişimi, ilkokullarda sosyal bilgiler öğretimi, SBÖP’nın ilkokullardaki yeri ve önemi, SBÖP’nın temel özellikleri, sosyal bilgiler öğretiminde uygulanan öğrenme ve öğretme süreçleri, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde öğretmenin rolü, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde idarenin rolü ve dersin öğretiminde velinin rolü hakkında genel bilgiler verilerek, bu alanda Dünyada ve Türkiye’de yapılan ilgili çalışmalardan bahsedilmiştir.

2.1 Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi

Bir toplumun yaşayabilmesi ve ayakta kalması, tesiri ile yarar sağlayacak bir eğitime ihtiyaç duyar. Çünkü eğitim bir toplumun kendinden sonra gelen toplumlara kendi değerlerini taşıyan kültürünü aktarmakla birlikte, toplumu meydana getiren fertlerin sosyalleşmesi görevini de yerine getirmektedir.

İnsan; doğal ve sosyal bir ortamda her canlı gibi doğar ve büyür, aynı zamanda değişir, gelişir ve diğer tüm canlılar gibi ölür. Sosyal Bilimler bu hususiyetine bakılarak, insanoğlunun var olduğu hayat kadar eskidir iddiası hata olmayacaktır (Sönmez, 1997).

İnsanoğlu, içinde yaşadıkları toplumun bir bireyi olarak toplumları belirledikleri amaçlara ulaştırma isteğinde ve arzusundadır (Kösterelioğlu, 2012). Bu hedefe ulaşmak için Roma gibi batı

medeniyetlerinde kurulan okullarda belirli amaç ve istekler ölçüsünde planlanan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ilk çağlardan itibaren verildiği bilinmektedir (Bilgili, 2013). Ancak bu konuda ilk derslerin hangi tarihte ve nerede verildiğine ilişkin net ve kesin bilgiye ulaşılamamıştır. Platon, Heredotes ve Aristoteles gibi düşünürlerin tarih dersi verdiği, 13. yüzyılda batı medeniyeti kapsamında Avrupa’da açılan üniversitelerde sosyal bilgiler dersi ile ilgili konuları kapsayan dersler verildiği anlaşılmaktadır (Kılıçoğlu, 2012). En eski yerleşik toplumlardan olan Sümerler ‘de okulların olduğu ve buralarda bazı derslerin verildiği ifade edilmektedir. İlgili kayıtlarda sosyal bilgiler dersinin işlendiğine dair veriler tam olarak bulunmasa da devlet düzeninin sağlanması, toplumun düzeninin oluşturulması ve yürütülmesi için gerekli kuralların uygulanmasına yönelik bazı düzenlemeler ve hususların bulunması, Sümerler’de sosyal bilgileri ilgilendiren konularda eğitimin verildiğini göstermektedir (Sönmez, 1998). Bu durumdan anlaşıldığı üzere, Sümerler’de sosyal bilgiler dersi kapsamına giren konularda eğitim verilmektedir.

Modern devletlerde önemli olan öğretim programları, eski uygarlıklar içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Trivium ve Quadrivium programları program yapanlar içinde gösterge niteliğinde olup, kaynak olarak gösterilebilmektedir. Sparta Uygarlığı gibi diğer Yunan uygarlıkları da program uygulayan uygarlıklar arasında örnek gösterilmektedir. Program, modern devlet için yaşamsal bir ehemmiyete sahiptir. Küreselleşmenin başlayan ve artık içinde bulunduğumuz, iletişim sahasında yaşanan ve takip edilemeyecek kadar hızlı gelişmelerin bir arada yaşandığı dönemde yetişen ve öğrenim gören öğrencilerin okuldan öğrenecek bilgi ve uygulayacakları beceri ve

alışkanlıklar bir toplumun gelecek nesillere ulaşip ulaşmayacağına göstergesi olmaktadır. Toplumun gelişmesi ve değişimiyle beraber programa yüklenen anlam ve manalar da değişmiştir. Konu listesi, amaçlar dizisi ve öğrenme için bir plan olarak yıllara göre anlam ve mana yüklenmiş ve adlandırılmıştır (Saylan, 1995).

Antik Roma’da Trivial okullarında okuma yazmadan itibaren başlayarak verilen derslerin içerisinde tarih ve coğrafya gibi dersler de bulunmaktadır. Eski çağlarda okutulan tarih, coğrafya, hukuk ve yurttaşlık derslerinin bazı konularının sosyal bilgiler dersinin içerisinde yer aldığı söylenebilir. Ortaçağda din dersleri ağırlık kazanmış ve yukarıda belirtilen dersler din dersinin içerikleriyle donatılmıştır. Rönesans ve reform zamanlarında okutulan tarih, coğrafya, hukuk ve yurttaşlık dersleri din baskısı ile öğretim programından çıkarılmaya çalışılmıştır Bu konuda Fransız Condercet (1743–1794) okullarda “Sosyal Bilgiler” dersi adı altında bir dersin verilmesi gerektiğini ilk savunan düşünürlerdendir (Binbaşoğlu, 1982).

Dünyada 17. ve 18. yüzyıllarda aydınlanma süreci ile birlikte diğer bilimlerde olduğu gibi sosyal bilimlerde gelişmiştir. Bu dönemde toplum bilincinin artışı ve temel hak ve özgürlüklerin değer kazandığı ve toplumu oluşturan bireylerin karar alma sürecinde etkin rol aldığı ifade edilebilir. Toplumun beraber hareket etmesi ve bireylerin karar alma sürecine dahil olmasıyla devlet yönetimleri de değişmiştir. Avrupa da Fransız İhtilali’nden sonra ekonomik ve toplumsal yapılarda değişiklikler oluşmuş ve bu ilerleme hızlı yaşanmıştır. Böylece Avrupa’da Ulus-Devlet anlayışı öne çıkarak merkezi idareden toplumu yönlendirmesi önem kazanmıştır (Sönmez, 1998).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ulusal toplumun inşasını oluşturmak ve geliştirmek için 18. Yüzyılın sonlarına doğru sosyal bilgiler dersi içeriği hazırlanması kararı verilmiştir. Bu amaç kapsamında 1892 senesinde ABD'de sosyal bilgiler dersi öğretim programı hazırlanarak, toplumun değişmesi, siyasal yaşamın olumlu yönde değişmesi için çalışılmıştır (Sözer, 1998). Daha sonra, 1916 yılında ilk defa ABD'de bir kavram olarak sosyal bilgiler kullanılmıştır.

İngiltere'de 18. Yüzyıl sonlarında başlayan Sanayi Devrimi, beraberinde pek çok problemler ortaya çıkartmıştır. Avrupa'da etkisini arttıran Sanayi Devrimi, toplumsal yapıda önemli ve derin bir etki yaratarak değişimlere ve Amerika kıtasına doğru bir göç dalgasına sebep olmuştur. ABD'de gelen göçmenlerin toplumsal değerlere ve dinamiklere uyum sağlaması ve aidiyet kazanmaları için merkezi yönetim eğitim alanında reformlar uygulamıştır. Farklı kültürden gelen vatandaşların beraber yaşamaları, çözüm odaklı olmaları, ortak bir paydada buluşabilmeleri, değer, tutum ve becerilerin geliştirilmesi ve öğretilmesi amaçlanmıştır (Safran, 2008).

Topluma ilişkin olgu ve oluşan durumları tek bir bilim dalıyla izah etmek mümkün değildir. İçinde bulunduğumuz bu zamanda oluşan ve ortaya çıkan sosyal hadiseleri anlamak ve yorumlamak için sosyal bilimlerin tüm bilim dallarından faydalanmak gerekir. Bu sebeple çocuğun sosyalleşmesi, topluma ayak uydurması ve doğru bir eğitimle iyi bir yurttaş olmasını, sosyal olayları bir her yönüyle anlamasını sağlamak niyetiyle ilkokul ve ortaokullarda sosyoloji, tarih, psikoloji, siyasi bilimler, coğrafya, gibi 13 farklı disiplinden sadeleştirilerek ve tanzim edilerek hazırlanan sosyal bilgiler dersine yer verilmiştir (Erden, 1996).

Sosyal bilgiler dersinin ilk olarak okullarda işlenmeye başlaması ABD’de olmuştur. Bu konuda ABD’de 1912 yılında” Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi” (National Council for the Social Studies-NCSS) kurulmuş ve Sosyal Eğitim Dergisi yayımlanmıştır. (Karagözoğlu, 1966). Bu dergi toplumda önemli değişiklikler yaratmış, sosyal bilgilerin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Dünya savaşları ile ortaya çıkan ekonomik buhran toplumun özellikle çocukların bilinçlenmesine ve farklı düşüncelerinin önünü açmıştır. 1916’da yayımlanan rapor, bir bütün olarak davranış bilimleri ve ilerlemecilik hareketinin ilerleyip geliştiğini de belirtmektedir. Bu raporda, ABD’de ve dünyadaki 80 senelik gelişmelerin bir bütün olarak oluşturan ve sosyal bilgilerde dersinin içeriğinde olması gereken disiplinlerin ölçütleri belirtilmiştir (Martorella vd., 2002).

2.2 Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi

Türkiye’de sosyal bilgiler dersi ile ilgili öğretimin gelişimini, Cumhuriyet Öncesi Dönem ile Cumhuriyet Dönemi olmak üzere iki ana döneme ayırarak incelemek mümkündür. Cumhuriyet Öncelerini kapsayan dönem Türk Tarihinin İslam öncesi döneminden başlayarak, Osmanlı Dönemi sonlarına kadar gelmektedir. Cumhuriyet Dönemi ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarından günümüze uzanmaktadır.

2.2.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türkler tarih sahnesine çıktıkları ilk zamanlardan günümüze kadar eğitime önem vermişlerdir. Türklerin eğitime bu denli ehemmiyet vermelerinin en önemli sebebi, hem kişinin kendisine, içinde bulunduğu topluma ve devlete karşı görevlerinin olmasından ileri gelmektedir.

Türklerde eğitim evde başlayıp, okulda gelişir ve devam eder, içinde oldukları toplum çerçevesinde şekillenir ve gelişme gösterir.

Eğitime önem veren Türklerin ilk zamanlardan itibaren sosyal bilgiler disiplinlerini görmek mümkündür. Türk tarihi sosyal bilgiler dersi içerisinde yoğun bir şekilde işlenmektedir. Türklerin geçmişlere önem verdikleri İslamiyet'in kabulünden öncede toplum değerlerine önem verdikleri bilinmektedir (Togan, 1981).

Türk kültürü ile ilgili bilgilere Moğolistan'da da bulunan Türk tarihinin malum en eski yazılı kaynağı olan Orhun Yazıtlarında bahsedilmektedir. Orhun Yazıtlarında toplumun yönetiminde görev alacak yöneticilerin yaralanmaları için tarih dersi verilmiş, vatandaşların bunlardan yararlanmaları sağlanmıştır. Orhun Yazıtlarında gelecekte görev alacak yöneticilere verilen bu tarih dersi, Türklerin İslamiyet'e geçmeden önce de olduğu gibi her zaman sosyal bilgilere verdikleri ehemmiyetin işaretidir (Kafesoğlu, 2003).

İslamiyet'e kabulünden sonra Türkler İslami esaslar ile Türk örf ve adetlerini kaynaştırmış yeni bir medeniyet kurmuşlardır. İslamiyet'in kabulünden sonra Türk Devletlerinde eğitim-öğretim hareketlerinde İslam dininin inanç esaslar ile ilgili bilgilerin öğretilmesinin ve bireylerin oluşturduğu cemiyet hayatın gereksinimi olan geçmişten gelen mirasımız örf ve adetler güçlenerek daha çok önem kazanmış, tarih öğretimine önem verilen bir yöntem belirlenmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde tarih ve coğrafya konuları sosyal bilgiler alanında birçok öğretim kademelerinde tedris edildiği bilinmektedir (Ersanlı, 1992). Tanzimat Döneminde ülkenin olumsuz gidişatı engellemek için eğitim bir kurtarma aracı gibi görülmüş ve bu

konuda çalışılmıştır (Antel, 1940). Bu amaçla 1839 yılında yapılan yeniliklerin ve düzenin kalıcı olması için Tanzimat Fermanı'nın ilanını yayınlanmış, sonrasında ise insanla ilgili alanda faaliyet olduğu gibi eğitim alanında da mühim birçok adımlar atılarak, yenilikler yapılması sağlanarak eğitim kurumlarının düzeltilmesi ve değiştirme süreci hızlandırılmıştır. Açılıp eğitim faaliyetine alınan okulların programlarında toplumu ilgilendiren konulara ait güncel dersler verilmiştir (Turan ve Ulusoy, 2015).

Osmanlı Devleti'nde eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgili en kalıcı değişimler II. Abdülhamid döneminde yapılmıştır. Belirli özellikleri bulunan bu dönemde tarih eğitimine ehemmiyet verildiği görülmektedir. Osmanlıda ortaöğretim mektebi olan Rüştiye Mekteplerinde (2-6. sınıflar) ikişer saat, okulun son iki sınıflarında ise birer saat tarih dersi öğretildiği belirtmiştir (Çapa, 2012). Meşrutiyetin ilan edilmesi ile birlikte dini bilgilerin gölgesinden ayrılma çalışmalarlarıyla deney gibi, tabiat gibi konular ile eşya ve olay kavramları önemli hale gelmiştir. II. Abdülhamid öncesinde ise hafıza ve kitap önemli bir yere sahipti (Baltacıoğlu, 1942). Bu dönemde yapılan bu değişiklikler çocukların fert olarak da görülmeye başlandığını göstermektedir (Üstel, 2004). Sosyal bilgiler eğitiminin ilerlemesi ve bu konuda gelişmesi açısından II. Meşrutiyet Dönemi son derece ehemmiyetli bir dönem olmuştur. Türk Tarihi bu dönemde sosyal bilgiler dersi kapsamına alınmıştır. Sosyal bilgilerinin müfredatına, giren bir başka ders ise tarih dersleri olmuştur. İslam Düşünce Tarihi gibi dersler eklenerek, dersin kapsamı genişletilmiştir (Ersanlı, 1992).

2.2.2 Cumhuriyet Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ve önderi olan Mustafa Kemal Atatürk eğitimi hükümetin en verimli ve en önemli görevi olduğunu ifade ederek, eğitime çok ehemmiyet vermiştir. Bu sebeple Kurtuluş Savaşı'nın en önemli ve zor zamanlarında savaş devam ederken 15 Temmuz 1921'de milli eğitimin konularının ele alındığı I. Maarif Kongresi'ni toplamıştır. Bu kongre de ülkenin geleceğini belirleyecek eğitim çalışmaları planlanarak geleceğe dönük çalışmalar yapılmıştır (Çatak, 2016).

Türkiye'de, Cumhuriyet kurulup duyurulduktan sonra, eğitim düzeninde bazı değişiklik ve yenilikler yapılmıştır. 1923-1938 arasını kapsayan ilk dönem program bakımından oldukça etkin ve yoğun bir biçimde geçmiştir. 1924-1926-1936 program çalışmaları da bu dönemde çıkarılmış ve eğitim sisteminde uygulanmıştır. Bu kadar etkin ve yoğun bir şekilde çıkarılan ve uygulanmaya konulan programların yeni bir devletin yetiştirmek istediği yeni bir neslin devletin önem verdiği bu değerler altında gelişmesi ve sosyalleşme isteği vardır (Üstel, 2004).

Tevhidi Tedrisat Kanunu eğitimde değişiklik yapılmak için 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilmiş ve Cumhuriyet vatandaşlarına milli bir kimlik kazandırmaları istenmiştir. Kanun ile ülkedeki tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altına alınmış ve bağlanmıştır (Güngördü, 1966).

İlkokul kısmı olarak 1, 2 ve 3. sınıflar 1926 yılına ait programda I. Devre olarak geçmiştir. Ulaşılması gereken hedef olarak ideal bir toplum oluşturulması belirlenmiştir (Tuğluoğlu ve Tunç, 2013).

1953 yılında düzenlenen Beşinci Milli Eğitim Şurası'nda çocuk psikolojisini dikkate alarak ilkokullarda okutulan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri birleştirilip geliştirilerek hayat bilgisi dersi

oluşturulmuş, sosyal bilgiler dersi de 1968 Programında ilk defa bu isimle yer almıştır (Binbaşoğlu, 1999). 1980 Askeri Darbesi'nden sonra sosyal bilgiler dersi, ideoloji aktarımında bir araç olarak kullanılmış, milli ve ulus gibi kavramların yapılan değişikliklerle müfredata eklenmiştir (Alaca, 2017).

Türkiye genelinde sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim sistemi 18 Ağustos 1997 senesinde 23084 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 4306 Sayılı Kanun uyarınca 1997-1998 eğitim-öğretim yılından başlayarak uygulanmaya konulmuştur. Bu değişim Türk Tarihi açısından önemlidir. Bu tarihten başlayarak ilköğretimde sekiz yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesine ve “ilkokul” ve “ortaokul” kavramlarının “İlköğretim Okulu” biçiminde değiştirilerek uygulamasına başlanmıştır. İlköğretim dersleri bu kapsamda yeniden düzenlenmiştir (MEB, 1998).

Ülkemizde 2012 senesinde İlkokul ve ortaokul kavramları 4+4+4 eğitim sistemine ve 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmiştir. Köklü bir değişik olan bu sistemle 5. sınıf sosyal bilgiler dersi sınıf öğretmenlerinden alınmış ve branş öğretmenlerince okutulmaya başlanmıştır. Ancak 4. sınıfta da sosyal bilgiler dersi olmakla birlikte bu ders öğrencilerin gelişim aşamaları dikkate alınarak sınıf öğretmenleri tarafından verilmeye devam edilmektedir. İlköğretim okullarında 2017 yılında 5. sınıflarda pilot okullarda branş öğretmenleri tarafından okutulmaya başlatılan sosyal bilgiler dersi, 2015 yılında öğretim programı yeniden düzenlenmiştir. Bu program, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını gözeten, temiz ve yalın bir bilgi aktarımının dışına çıkarak, bireysel düşünme ve kişisel farklılıkları dikkate alınarak 2018 yılında

yeniden düzenlenmiş ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibariyle tüm eğitim kademelerinde uygulanmaya konulmuştur (MEB, 2018).

Türkiye’de uygulanan ve geliştirilen sosyal bilgiler dersi ile dünyadaki uygulanan sosyal bilgilerin dersi gelişmelerine paralel bir şekilde ilerlemiştir. Şu an uygulanmakta olan SBÖP muhtevasının, sosyal bilimler kavramlarının ve disiplinlerinin, daha önce uygulanan programlara göre daha uygulanabilir bir program olduğu belirtilebilir. Bu programda öğrencilerin aktif bir şekilde eğitim sürecine katılması, yapılandırıcı yaklaşımın eğitime yansıtılması ile gerçekleştirilmiştir.

2.3 İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi

Türkiye’de ilk defa sosyal bilgiler adı altında 1968 yılında ilkokullarda öğretim programı uygulamaya konulmuştur. Sosyal bilgiler dersi daha önceleri tarih, coğrafya, yurt bilgisi dersleri içerisinde (1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948) ve 1962’de “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersleri ile devam etmiştir (Sönmez, 1997). 1968’den sonra gelen dönem içerisinde 1989, 1993, 1998, 2004, 2015 ve en son 2018 yılında yeniden düzenlenen müfredat programları içerisinde SBÖP yapılmıştır. Bu programlarda “Sosyal Bilgiler” ismi korunmuştur. Bu durumdan anlaşılacağı üzere ülkemizde sosyal bilgiler dersi aynı adla 1968 yılından günümüze ders saatleri ve program içerikleri değişse de varlığını sürdürerek devam etmektedir.

2012 yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçiş ve 12 yıllık zorunlu eğitimin başlaması ile 5. sınıf sosyal bilgiler dersi sınıf öğretmenlerinden alınarak branş öğretmenlerince verilmeye başlanmıştır. 2005 SBÖP’nin on yedi tane olan genel amaçları, 2015 yılında uygulamaya konulan yeni SBÖP’de sekize indirilerek program sadeleştirilmiş ve güncellenmiştir

(MEB, 2015). Genel amaç sayısı düşen 2015 SBÖP'nin 2005 SBÖP'na göre genel amaç sayısı azaltılmıştır. 2015 SBÖP küreselleşen bu dünyada teknolojinin etkisine dayalı gelişmelerle birlikte geliştirilmiş düzenlenmiş ve yapılandırılmıştır.

Türkiye'de en son uygulanmaya konulan 2018 SBÖP'da birtakım becerilerin bireylere kazandırılması amacıyla bir önceki programda düşürülen genel amaçlarda Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile beraber ona uyumlu 27 beceri belirlenmiş ve 46 kazanımın verilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2018). Yeni SBÖP'de davranışçı öğrenme anlayışından çıkmış, yapılandırıcı bir yaklaşımla bireyin kendi deneyimleri ve düşünceleri ile analiz ederek bilgiye ulaşması ve becerileri ile istenilen kazanımları sağlamaya çalışması istenmiştir. Böylece aktif olarak sürece katılan bireyler, araştırır, sorgular ve analiz ederek elde ettiği bilgi ve becerileri yaşantısında bir kazanım olarak uygulayabilirler.

Sosyal bilgiler eğitimi ile ilk kez vurgulanan durum, bireylerin çevre okuryazarlığı kavramını geliştirme ve sürdürülebilir insan çevre ilişkileri oluşturma yeteneğidir. Bu iki kazanım, ilkokulda başlayan ve çocuklarımızın yaşadıkları ortam koşullarını tanıma ve doğal çevre ile olan ilişkilerini sürdürülebilir bir şekilde sağlama becerisine işaret etmektedir. Çevre okuryazarlığı kavramı, bireyde hem insanın hem de çevrenin zarar görmesini engelleyebilecek bilinci kazandırma anlamına gelmektedir ve bunu sağlayacak olan sosyal bilgiler eğitimidir. Bu tür bir sosyal bilim pratiğe dönüşümü özellikle ekolojik sorunlara karşı dikkat çekilmesi gerektiğinde faydalıdır. Ancak, bağlamında sosyal bilimlerin ehemmiyeti kalkınmakta olan ülkelerde çok uzun süre kavranmamış ve ulusal ve uluslararası başarı için sadece fen bilimlerine ihtiyaç

duyulduğu düşünülmüştür. Karabulut'a (2002) göre, ilköğretimde coğrafya disiplinine katkıda bulunmayı amaçlayan, öğrencilerin çevreleriyle ilgili ilgisini arttırmak, çevre koşullarını araştırmak, sorgulama ve gözlem yeteneklerini geliştirmek, doğal unsurların türlerini tanımak ve doğal kaynaklarının ekonomik etkileri üzerine araştırma yapılan bir bilim dalıdır. İnsan ve çevre arasındaki etkileşimi doğru bir şekilde anlamaya çalışan bir bakış açısı geliştirmeye odaklıdır. Bu perspektif, sosyal bilimlerin ve özellikle de sosyal bilgilerin geliştirme ve çevre bilinci sürecinde oynadığı kritik rolü vurgulamaktadır.

2.4 Sosyal Bilgilerin İlköğretim Programındaki Yeri ve Önemi

İlkokullarda okutulan sosyal bilgiler dersi en önemli mihver derslerinden birisidir. Diğer derslerin işlenişinde bu ders ilk basamak olarak kabul görmekte ve toplumun istediği üretken ve gelişen bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Barth ve Demirtaş, 1996). Her toplum, o toplumu meydana getiren bireyleri istedikleri amaçlara ulaştırmak ister. Bireyin ve toplumun ömrünü devam ettirebilmesi için bu amaçlar zaruri ve ehemmiyetlidir (Sönmez, 1997).

Kişilik gelişimi ve topluma yararlı bir birey olma yönünden sosyal bilgiler gerekli ve önemli bir derslerden birisidir. Çocuk karşılaştığı toplumu ve kendini ilgilendiren bir sorunla karşılaştığında, bu sorunu çözerek toplumla kaynaşması ve toplumu gerektiren bir sorunsu da onu çözmesi sosyal bilgiler dersinin görevlerinden biridir (Sönmez, 1998).

Türk Milli Eğitim Sistemi, biri diğerine bağlı ve basamak şeklinde olan, zorunlu eğitim sisteminde birini geçmeden diğerine geçilemeyen, okul öncesi-ilk-orta ve yüksek olmak üzere dört öğretim aşamasından

oluşmaktadır. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 1. maddesinde “İlköğretim kadın ve erkek, bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetiştirmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir” denilmektedir. İlköğretimin esas amacı ve en önemli görevi yurttaşlık bilgilerinin yanı sıra temel kültür öğelerini ulaştırmak; bireyi toplumun bir parçası haline getirmektir (Doğanay, 2002).

2018 SBÖP'nın amacı; müfredatları ve kazanımları çağın gereksinimlerine göre güncelleyerek, ulusal ve uluslararası hedeflere ulaşmayı amaçlamaktır. Sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarının yanı sıra, özel amaçlarına da dikkat çekilmekte; bu amaçların gerçekleştirilmesi için öğrenme-öğretme sürecinde yeni teknikler ve çeşitli materyallerin kullanılmasının önemi belirtilmektedir. Öğretim programının özel amaçları incelendiğinde, bireylerin çevrelerini ve dünya genelindeki coğrafi özelliklerini tanıyarak insan-çevre etkileşimi ve mekân algılama becerilerinin geliştirilmesi, doğal kaynakların sınırlılığının fark edilmesi, çevresel bilinç ve sürdürülebilir çevre anlayışının geliştirilmesi gibi hedeflerin coğrafya bilimi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin çevreye ve kaynaklara dair bilinçlenmelerini ve duyarlılıklarını artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, programın öğrenme alanları ve kazanımları kapsamında "kültür ve miras" ile "insanlar, yerler ve çevreler" konuları ele alınmakta, coğrafya biliminin kültürel mirasın korunması ve milli bilincin kazandırılması; mekânsal bilgi, beceri ve değerlerin oluşturulması açısından önemli bir rol oynadığına dikkat çekilmektedir (MEB, 2018). 2018 SBÖP'da örnek olay durumlarına fazlaca yer verilmiştir. Örnek olaylara daha fazla yer verilmesinin sebebi

öğrencilerin karşılaştıkları bir olay karşısında önceden öğrendikleri ve deneyimledikleri olaylarla karşılaştıkları sorunlara çözüm bulabilmektir (Karasu Avcı ve İbret, 2018). Sosyal bilgiler ders müfredatının, coğrafya biliminin kavram ve ilkelerini de kapsayarak öğrencilere hem yerel hem de küresel düzeyde farkındalık kazandırmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin dünya hakkında daha geniş bir perspektif kazanmalarına ve gelecekte çevre sorunları gibi küresel meselelere daha bilinçli bir şekilde yaklaşmalarına imkan tanımaktadır.

İlkokullarda hayat bilgisi dersi 1 ve 2. sınıflarda 4 saat, 3. sınıflarda 3 saat, sosyal bilgiler dersi ise 5, 6 ve 7. sınıflarda 3 saat olarak verilmekte ve okutulmaktadır. 8. sınıflarda sosyal bilgiler dersinin yerine Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2 saat olarak verilmektedir. Türkiye’de; öğrenciler ilköğretim kurumlarının ilk üç basamağı olan 1., 2. ve 3. sınıfta hayat bilgisi; 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda ise sosyal bilgiler dersi sayesinde hayatında birçok bilgiye ve beceriye ulaşmaktadır. Bu sayede ilköğretimin de amaçlarına da ulaşmış olacağından sosyal bilgiler dersi okulların ilkokul ve ortaokul kısmında yer alan ve birey olma sürecinde önemi gün geçtikçe daha da artan derslerden biridir.

2.5 Sosyal Bilgiler Programının Temel Özellikleri

Milli Eğitimin Genel Amaçları çerçevesinde SBÖP’nin ana amacı; bireyin ilk önce kendisini, sonra içinde bulunduğu toplumu, daha geniş açıdan ülkesini ve dünyayı kendi istek, amaç ve kazanılmış uygulama becerileriyle anlamasına ve böylece içinde yaşadığı topluma fayda sağlaması olarak kısaca ifade edilmektedir. Toplumlar, teknolojinin artmasıyla birlikte birbirlerine daha çok yaklaşmakta ve böylece

küreselleşen dünyada kök değerlerin korunması gittikçe zorlaşmaktadır. SBÖP ile Türk kültür ve medeniyet içerisinde öğrencilere kök değerlerin korunması sağlanarak ait olduğu topluma yararlı bir birey yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Kişinin yaşamı boyunca etkilendiği, etkileneceği her şey sosyo-ekonomik ve fiziki çevre ile biçimlendirilebilir. Bu sebeple sosyal bilgiler dersi öğretiminde yaşadığımız toplumun genel ve çevresel özellikleri de dikkate alınmalıdır.

Sosyal bilgiler kapsamında verilen vatandaşlık eğitimi, temelini insanlığın yaşantılarından ve bu yaşantılarının bilimi olan sosyal bilimlerden almaktadır. Günümüzün küreselleşen dünyasında, geçmişten geleceğe bağlantı kurmada ve gitgide önemi artan yerellik ve değerlerin güncel kalmasında, yansıtıcı sorgulamanın yanı sıra disiplinler arası bağlantıların yapılmasında etkili olan programlar, sürekli gelişerek zamanın şartları içerisinde değişmektedir. Yenilenen 2018 SBÖP’de 2015 SBÖP’de olduğu gibi eski programlarda olan ve kapsayan “davranışçı” yaklaşım terk edilerek “yapılandırmacı” bir eğitim süreci ile ele alınmıştır. Bu anlayış içerisinde yeni program zamanın değişimi ve modernleşmesi esasları çerçevesinde içerik olarak güncelleştirilmiştir.

2018 SBÖP’nda öğrenme sahaları oluşturulurken ABD şu anda uygulanmakta olan SBÖP’ndan faydalandığı, öğrenme sahaları ve muhtevasının oluşturulmasında toplumsal ve kültüre ilişkin hususların dikkatle incelendiği görülmektedir. Bu sebeple, NCSS ile ortaya konulan disiplinler arası anlayış 2005 senesinde ülkemiz eğitim camiasında kabul görmüş, uygulanmaya başlanmıştır. 2018 yılında yapılan son düzenlemelerle de bu anlayış yaklaşımı devam ettirilmiştir.

2.6 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme-Öğretmen Süreçleri

Öğrenme ve öğretme süreçleri, öğretim planlı ve programlı bir şekilde sunma sürecidir (Erden ve Akman, 1996). Programın uygulanması ve yansıtılması ise öğretme- öğrenme ile oluşmaktadır. İstendik davranış olan öğrenme, öğretim sürecinde içerisinde gerçekleşmektedir (Demirel, 2017). Bir başka ifade ile öğrenmeyi sağlama ve değişiklik istenilen kişiye rehberlik sunma etkinliğidir.

Öğretim yöntem ve teknikleri, öğrencinin yaşamı boyunca kullanacağı ve kendisine yol göstericisi olan bilgi ve becerilerin kullanılmasında büyük bir öneme sahiptir. Öğrencilerin öğrendiği bilgilerini yaşamlarına aktarması, karşlarına çıkan sorunlara değişik bakış açıları geliştirip çözebilmesi ve bilgiyi içinde analiz edip uygulayabilmesinde öğrenme ve öğretme süreci içerisinde kullanılan yöntem ve teknikler konuların kavranmasında oldukça önemlidir (Akt. Açıkgöz, 2003).

Eğitim süreci; öğrenenin öğrenme sürecinde ağırlığının olduğu öğretim yolu ile gerçekleşen, öğrenmenin yanı sıra öğretmenin birbiri ile iç içe geçtiği ve öğrenmenin bu yolla gerçekleştiği süreçtir (Fidan ve Erden, 1998). Reçepoğlu ve İbret (2020), eğitimin başlıca hedefini; öğrencilerin tüm vasıflarını yukarı çıkarıp geliştirmek, topluma yararlı bireyler olarak kendisi ile beraber toplumunda gelişmesini sağlamak, üretici gücü olup bunu toplum yararına kullanmak, sorgulayıcı kişisel özellikleri olan ve bilimsel düşünebilen öğrenciler yetiştirmek olarak ifade etmektedir. Sosyal bilgilerin öğrenme sürecinde farklı yollarla edinilen bilgi ve uygulamalar öğrencileri hayat hazırlayarak, karşlarına çıkan bir sorunlarda çözümler getirmektedir. Böylece dersin amaçları

ölçüsünde öğrenciler tarafından yapılandırılan bilgi ve deneyimler gerektiğinde kullanılmaktadır.

2.7 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenin Rolü

İnsanlar içine doğdukları toplumun kurallarını zaman içerisinde yaşadıkça öğrenirler. Birbirleriyle iletişimi, yardımlaşmayı, paylaşmayı, kendi duygu ve düşüncelerini anlatmayı yani toplumun kurallarını gözlerini dünyaya açtıktan sonra öğrenirler. (Binbaşıoğlu, 1992). İlk çağdan günümüze insanların başka insanların ne yaptığını inceleyerek, dikkatle bakarak öğrenebileceğine dair ilk açıklama ve bilgiler Platon ve Aristo'ya kadar dayanır. Platon ve Aristo'ya göre eğitim, öğrencilerin gözlemesini ve onlara örnek olarak görmelerini sağlamak için en iyi modelleri seçerek öğrencilere sunmaktır (Senemoğlu, 2013).

Sosyal bilgiler dersinin 4. sınıf itibarıyla okutulmaya başlandığı dönem, bu sınıfı okuyan öğrencilerin kimlik olarak kendilerine kişisel özelliklerini oturtmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde sosyal bilgiler dersi veren öğretmenlerin davranışları, öğrencilerin onları bir rol model olarak gördükleri için olumlu veya olumsuz bir kişilik özellikleri kazanmalarında büyük bir etkiye sahiptir. Öğretmenin öğrencilerinin karşılarında bilgi aktarımı yaptığı anda isteyerek veya istemeyerek onların kişiliklerinin oluşmasında rehber durumundadır. Akademik olarak eğitimin en önemli hedefi olan bireyde olumlu davranışlar kazandırmak, davranışsal olarak kazandırılmak istenilen faydalı değişkenlerin aktarımında öğretmen önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Öğrenciler, kendilerine örnek olarak okullardaki öğretmenlerini bir rol model görürler. Öğretmenler, eğitim-öğretim yanında üstlenmiş

oldukları rol model olarak çok farklı görevleri vardır. Öğrenciler öğretmenlerinin giyim tarzlarından hitap şekillerine, bir sorunla karşılaştıklarında gösterdikleri çaba ve çözüm yöntemlerine kadar öğretmenlerini örnek alırlar (Kılıç vd., 2004). Bu sebeple öğretmenlerin, eğitim ve öğretim yanı sıra toplumun etkileyerek şekillendiren rollerinin de olduğu unutmamalıdır. Öğrencinin kazanacağı bilişsel, toplumsal ve duyuşsal özellikler, arkadaşları ve öğretmenleri ile olan diyalogları, etkileşimleri ile gerçekleşir. Bu toplumsal iletişim ve etkileşimde öğrenci, ben merkeziliğinden ayrılıp, toplumun düşünce yapısına göre hareket eder. Örnek aldığı kişilerin nasıl öğrendiğini, onların düşüncelerini, fikirlerini öğrenir. Bu sebeple öğrenme ortamı olan sınıflar öğrenmenin daha kalıcı ve kolay olması için şekillendirilmeli düzenlenmelidir (Yeşilyaprak, 2005).

Sosyal bilgiler dersinde sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü oldukça önemlidir. Bu durum sosyal bilgiler dersine yönelik sınıf yönetiminin etkili bir şekilde uygulanması, sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ulaşılması, öğrencilerin sosyal beceri ve yetkinlikleri açısından daha iyi hayata hazırlanmasına imkan tanır. Gömleksiz vd. (2011)'e göre sınıf öğretmenleri; öğrenme-öğretme sürecini planlama ve değerlendirme, süreci yürütme, öğrenci başarısını izleme ve değerlendirme gibi boyutlardan kendilerini yeterli görmektedirler. Öğretmenler eğitim sistemi içinde kendi alanlarında yeterlidir. Ancak, sınıf yönetimi konusunda yenilikçi ve son gelişmelere uygun olarak sınıf öğretmenleri, sosyal bilgiler de belli mesleki yeterlikler içerisinde sürekli gelişmeli ve kendilerini yenilemelidir. Öğretmenlerin öğretme etkinlikleri gerçekleştirmeleri açısından öğrencilerin sınıf içi becerilerinin artırılması genel başarılarını

artırmaktadır. Geliştirme, hem öğrencilerin genel başarı ve sosyal beceri seviyelerini yükseltecek, hem de öğretmenlerin etkinliğini sürekli artıracaktır. Bu nedenle, öğretmenler öğrencilerin hedeflerine ulaşmalarında her zaman rehberlik eden kilit bir figürdür.

2.8 Sosyal Bilgiler Öğretiminde İdarenin Rolü

Türkiye’de eğitim-öğretimin planlanması MEB tarafından yapılmaktadır. MEB teşkilatı içerisinde merkez ve merkez dışında kalan kurumlarda yöneticiler kurumun eğitim öğretimin planlanmasından her aşamasına kadar sorumludur. İllerde milli eğitim müdürlüğü kapsamında teşkilatlanan il yönetiminde okullar sorumlu müdür ve müdür yardımcısının idaresindedir. Bu bağlamda fiili olarak eğitim öğretim faaliyetlerini yapan okulların yönetimi idareleri tarafından sağlanmakta ve sürdürülmektedir. Okullarda eğitimin kalitesinde öğretmen, öğrenci ve veli kadar idarenin de rolü bulunmaktadır. Okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin şekillenmesinde etkili olan okul idareleri aldıkları kararlarla eğitimdeki başarıyı etkilemektedir. Bu açıdan derslerin işlenmesinde öğretmen ve öğrencilere ortam ve ders araç gereçlerinin sağlanması ve sağlıklı eğitimin yapılması için güvenlik tedbirlerinin alınması gibi konularda idare etkili olmaktadır.

Okul yöneticilerinin rolü ve nitelikleri hakkında kapsamlı bir değerlendirme yapılmaktadır. Okul yöneticisinin, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine destek olan, onların öğrenmesine yardımcı olan ve sürekli öğretmenlerin önemini vurgulayan bir lider olması gerektiği belirtilmektedir. Eğitim liderinin, öğretmen-öğrenci ilişkisini geliştirmekle kalmayıp, yönetici-öğretmen ve yönetici-öğrenci ilişkilerini de sıcak tutması önemlidir. Yöneticilik, genel olarak, bir

takımın belirlenen görevleri yerine getirmesi için insan ve diğer kaynakları kullanarak amaçların gerçekleşmesini sağlayan kişi olarak tanımlanmaktadır (İlgar, 2005). Ayrıca, yönetici, bir kurum veya örgütte hizmetin sorumlusunu ve gözetim- denetimlerde bulunan üst olarak ifade edilmektedir. Okul yöneticisi genellikle okul müdürü olarak düşünülse de, müdür yardımcıları, zümre başkanları ve diğer öğretmenler de yöneticiliğin bir parçası olarak görülebilir (Celep, 2000). Yöneticiliğin dinamik bir iş olduğu ve sürekli değişen durumlara uyum sağlama süreci olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, okul yöneticilerinin değişen koşullara uyum sağlayarak okulu ve okulun bileşenlerini güncel duruma hazırlamaları önemlidir. Bu nedenle, okul yöneticilerinin yenilikçi bir ruh ve değişik durumlara uyum sağlayacak kapasiteye sahip olmaları gerektiği ifade edilmektedir. Örgütlenme ve kurumsallaşmanın doğal sonucu olarak yönetim kavramı, hemen her örgütün yapısındaki temel öğelerden biri olarak kabul edilmektedir.

2.9 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Velinin Rolü

Öğrencilerin başarısı okul, aile ve çevrenin etkisinde şekillenmektedir. Okul ortamının eğitim öğretime uygun olmasının yanında çocuğun yetiştiği çevre ve özellikle aile yapısı da çocuğun aldığı eğitimi etkilemektedir. Çocuklar ailelerinin bir aynası gibidir. Aileler çocukların doğumundan itibaren birey olma sürecinde yaşamları boyunca etkilidir. Gözlerini ilk defa ailesinde açan çocuklar, aile ortamında gördükleri ile büyürler. Bu nedenle çocukların dil gelişiminden, kültürlenme ve yaşayış tarzlarının oluşumunda aileler belirleyici olmaktadır. Okul hayatı içerisinde ailesi tarafından okullara yazılan çocuklar, okul dışında ailelerinin gözetim ve denetimi içerisinde

eğitim faaliyetlerini sürdürürler. Bu bağlamda çocukta başta sorumluluk olmak üzere birçok kişisel gelişim, beceri ve değerlerin oluşmasında aileler etkili olmaktadır.

Velilerin okul yönetimi ve öğretmenlerle etkin bir iletişim içinde olmaları, çocukların eğitim sürecini desteklemede büyük bir fark yaratır. Bu iş birliği, sadece akademik başarıyı değil, çocuğun genel gelişimini de olumlu yönde etkiler. Veliler, çocuklarının evdeki davranışları ve öğrenme ihtiyaçları hakkında öğretmenlere önemli bilgiler sağlayarak, öğretmenlerin çocuk için daha uygun eğitim stratejileri geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Öğretmenler, bu bilgiler doğrultusunda çocuklara özel destek ve yönlendirme sunabilir, böylece çocukların güçlü yönleri pekiştirilir ve zayıf yönleri üzerinde çalışılır. Çocuklar, evde ve okulda tutarlı bir destek gördüklerinde kendilerini daha güvende hisseder ve öğrenmeye karşı olumlu bir tutum geliştirirler. Ayrıca, sorunlar ortaya çıktığında aile ve okul arasındaki güçlü iş birliği, bu sorunların daha hızlı ve etkili bir şekilde çözülmesine olanak tanır. Bu tür bir iş birliği, hem akademik hem de sosyal becerilerin gelişimini destekler ve eğitim sürecinin kalitesini artırır. Ailelerin ve okulların ortak çabası, çocukların eğitim yolculuklarında onlara en iyi şekilde rehberlik etmelerini sağlar. Toran ve Özgen'in (2018) araştırması, veli katılımının çocukların eğitim sürecinde oynadığı kritik rolü açıkça ortaya koymaktadır. Velilerin okul yönetimi ve öğretmenlerle düzenli ve etkili iletişim kurmaları, öğrencinin hem akademik hem de sosyal gelişimini desteklemede büyük bir etkiye sahiptir. Bu tür bir iş birliği, öğretmenlerin çocukların bireysel ihtiyaçlarını ve özelliklerini daha iyi anlamalarına olanak tanır. Veliler, çocuklarının güçlü ve zayıf yönlerini öğretmenlere aktararak, öğretmenlerin daha kişiselleştirilmiş eğitim stratejileri geliştirmelerine

yardımcı olabilir. Çocuklar, evde ve okulda tutarlı bir destek gördüklerinde kendilerini daha güvende hissederler ve öğrenme süreçlerine daha aktif katılım gösterirler. Ayrıca bu iş birliği, öğrenciye yönelik sorunların daha hızlı ve etkili bir şekilde çözülmesini sağlar. Sonuç olarak; aileler ve okullar arasındaki güçlü bir iş birliği, çocuğun eğitim sürecinde büyük bir fark yaratır ve genel olarak eğitim sürecinin kalitesini artırır. Bu nedenle, hem akademik hem de sosyal gelişim açısından çocuklara en iyi desteği sağlamak için aileler ve okullar arasındaki iş birliği hayati öneme sahiptir.

2.10 Literatür Taraması

Araştırmanın literatür taraması kısmında, araştırma konusu hakkında yurt içi ve yurt dışı çalışmalar incelenmiştir. Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin eğitim-öğretim döneminde karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmaları amacıyla yapılan çalışmalar yurt içinde ayrı, yurt dışında ayrı olmak üzere iki farklı kategoride incelenmiştir.

2.10.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Araştırma konusunu destekleyen yurt içinde yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır. Bunlardan birçoğu araştırmada kullanılarak, araştırmanın bilgi temelini desteklemiştir.

Acar (2003) “Sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri” isimli yüksek lisans tezinde, İlköğretim okullarının ortaokul kısmında bulunan 6. ve 7. sınıflarında öğretilmekte olan sosyal bilgiler dersinin içinde bulunan özün öğretiminde karşılaşılan sorunları belirlemeye ve bu sorunları analiz ederek yararlanan paydaşlara çözüm önerileri geliştirmeye çalışmıştır.

Tarama modeline göre sistematik olarak gerçekleştirilen çalışmaya 2001-2002 öğretim senesinde, Eskişehir il merkezinde yer alan 82 ilköğretimin okulunda okuyan 6. ve 7. sınıfların sosyal bilgiler derslerinde ders veren ve çalışan 116 öğretmen katılmıştır. Muhtevanın öğretiminde karşı karşıya kalınan sorunlar ve bu sorunlara çözüm bulunması için görüşler öğretmenlerin araştırma anketine verdikleri yanıtlarla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Erdugan vd. (2022), “Öğretmen Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Bürokratik, Öğretmen ve Öğrencilerle Yaşadığı Sorunlar ve Çözme Becerileri: Nitel Bir Araştırma” isimli çalışmasında okul yöneticilerinin öğretmenler ve öğrencilerle yaşadıkları sorunları ve bu sorunları çözme becerilerini öğretmen görüşleri doğrultusunda araştıran bir çalışmayı özetlemektedir. Araştırma, veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem ve doküman incelemesi yöntemlerini kullanarak veri çeşitliliği sağlamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, altı tane açık uçlu sorudan oluşmuş ve okul yöneticilerinin bürokratik, öğretmen ve öğrencilerle yaşadıkları sorunları çözme becerilerini belirlemeye yönelik ifadeler içermektedir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmada bürokratik sorunlar olarak yöneticiler, bu sorunları genellikle iletişim kurarak ve resmi prosedürleri izleyerek çözmeye çalışmakta, ancak genellikle bu süreçte çok fazla çaba sarf etmedikleri belirtilmiştir. Öğretmenlerle yaşanan problemler genellikle baskı uygulama, problemi unutturma ve işin takibini yapma gibi yöntemlerle çözülmektedir. Öğrencilerle yaşanan problemlerde ise yöneticiler, genellikle iletişim yoluyla çözüm aramakta ve öğrencileri uyararak problemi çözmeye çalışmaktadır. Bu bulgular, okul yöneticilerinin farklı türdeki sorunları

çözme yaklaşımlarını ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları anlamak açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

Alataş (2008) “İlköğretim programında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaşılan sorunlar” isimli yüksek lisans tezinde 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar araştırılmış. Yapılan bu araştırma da materyal temin sorunundan ve kullanımından, okulda olan ve yaşanan zorluklardan, öğretmenin kendisinden kaynaklanan zorluklardan, yöntem ve teknikte yaşanan zorluklardan, erkek ve kadın öğretmenlerin birbirleriyle yaşanan muhabbetlerine, yaşadıkları ve görev yaptıkları çevreye, aldıkları eğitimlere göre değişiklik gösterip göstermediği incelemiştir. İncelemesinde sorunları okuldan, öğretmenden, materyal temininden, öğrenciden ve yöntem ile teknik kaynaklı olarak beş ana başlıkta toplamıştır.

Arslantaş (2006) “6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi (Malatya ili örneği).” isimli yüksek lisans tezinde, 6. ve 7. sınıflarında okutulan sosyal bilgiler dersinde muhtevanın öğretiminde karşı karşıya kalınan sorunları bulmak ve bulunan sorunlara çözümleri sunmayı amaçlamıştır. Yapılan bu araştırmada da sosyal bilgiler dersinde muhtevanın öğretiminde karşı karşıya kalınan sorunlar SBÖP’nin doğrudan uygulayan olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve düşünce yolu izinde bir uygulama yoluyla yapılan alan çalışması olarak meydana getirilmeye çalışılmıştır.

Akgül (2006) “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar (Niğde İl Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda derse giren sınıf

öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi sırasında kullandıkları yöntemleri ve karşı karşıya kalınan sorunları belirlemektir. Karma araştırma deseni olarak bilinen ve en az birer kere kullanılması gereken araştırmada nicel araştırma desenlerin ve nitel araştırma desenlerinin beraber kullanıldığı anlaşılmıştır. Araştırma da nicel araştırma kısmında betimsel bir çalışma yönteminden, nitel araştırma kısmında ise görüşme tekniğinden çalışmasından yararlanılmıştır. Çalışma Niğde ili içerisinde bulunan, merkezde, ilçede ve 42 kasaba ve köy ilköğretim okullarında derse giren 4. ve 5. sınıflarında çalışan 210 öğretmen ile yapılmıştır. Öğretmenler seçilirken “tesadüfi örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Araştırma üç bölümden oluşan anket ile yapılmıştır. Birinci bölümde kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Anketin ikinci kısmında ise “Öğretim Yöntemlerini Kullanma Düzeyi Ölçeği” yer almış, üçüncü kısımda ise anketin “Yöntem Seçiminde Karşılaşılan Sorunlar Ölçeği” kullanılmıştır. İstenilen veriler anketin öğretmenlere uygulanmasıyla ve yine uygulama sırasında yapılan görüşmeler ile toplanmıştır. Yapılan çalışmada sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde kendilerini dersi vermede yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ilköğretim kısmında olan ve beceri isteyen bazı derslerin branş öğretmenlerince yürütülmesinin yararlı olacağını belirtmişlerdir.

Yılmaz ve Tepebaş (2011), “İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri” isimli araştırmasında ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitimi sırasında karşı karşıya kalınan mesleğine yeni atanıp başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşlerine göre hazırlanmış ve incelenmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada, verilerin toplanılması kısmı yarı yapılandırılmış mülakat

protokolü ile yapılmıştır. Araştırmaya katılımcılar belirlenirken amaçlı örneklem yöntemi formu kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi ve sürekli karşılaştırma yöntemleri toplanan veriler analiz edilmesinde kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu, ilköğretim seviyesinde sosyal bilgiler eğitiminde öğretmenlerin, idare, okulun bulunduğu çevre, okulda beraber çalıştığı öğretmenler, öğrenci ve velilerle ilgili sorunlar tespit edilmiş ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Bu çalışmadaki tespitlerinden bazıları, bazı idarecilerin siyasi ve kişisel düşüncelerden kaynaklı öğretmenler arasında tutum aldıkları, velilerle yaşanan problemlerde öğretmeni veliyle karşı karşıya bıraktıkları gibi olumsuz davranışlarda bulduklarıdır.

Babaoğlu vd.'ın (2018), “İdeal Öğrenci Velisi Üzerine Nitel Bir Çalışma” adlı çalışmasında hedefi aileden sonra çocukla en fazla vakit geçiren, onlara değer veren öğretmenler olduğunu belirtmiştir. Bu öğretmenlerimizin istedikleri uygun veli profilini ortaya koymak için çalışmalar yapılmıştır. Yozgat ilinde en az üç yıldır çalışmakta olan 50 öğretmenle birebir görüşerek ayrıntılı çalışılmıştır. Öğretmenlerin yaşları, cinsiyet ve eğitim seviyeleri sorulup belirlenmiştir. Araştırmaya teşkil edecek şekilde onlara şu soru sorulmuştur. Uygun bir veli profili nasıl olmalıdır? İçerik analiziyle veriler çözümlenmiş olup çıktılar frekanslarıyla maddeleştirilerek tablo düzeninde gösterilmiştir. Ayrıca velinin çocukla, öğretmenle ve okulla münasebetleri ve velinin ebeveyn ehliyeti durumları incelenmiş ve verileri toplanmıştır.

Bayar ve Bolat (2020), “Sınıf öğretmenlerinin veli ilgisizliği ile ilgili görüşleri” adlı çalışmasında sınıf öğretmenlerinin velinin eğitime kayıtsızlığı ve bu kayıtsızlığa ilişkin görüşleri incelenmiş, velilerin eğitime karşı olumlu davranışlar sergilemesi için çözüm teklifleri

sunmuşlardır. Nitel bir araştırma yapılmış olgubilim deseni kullanmışlardır. Kahramanmaraş ilçesi Pazarçık'ta veli ilgilerinin az olduğu okullarda görev yapan 12 sınıf öğretmeni üzerinde kritik durum örnekleme tekniğiyle çalışılmış, çalışma sonucunda altı maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formu düzenlenmiş, bu form uzman görüşüne sunulmuş ve sonra uygulanmıştır. Araştırma sonunda velinin neden ilgisiz kaldığı ve eğitime kazandırılmak istenilen velilerin ilgisizliğine yönelik çözümler sunmuşlardır.

Has (2019) “Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar” isimli yüksek lisans tezinde sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi anlatımı sırasında kullandıkları yöntem ve teknikleri tespit ederek dersin öğretiminde karşı karşıya kaldıkları sorunları bulmak ve çıkacak olası sorunlara ilişkin çözüm önerileri bularak geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırma durum çalışması deseninde hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat formu verilere ulaşmada ve onları toplamada kullanılmıştır. Muş ili merkez ilçesi ve bu ilçeye bağlı ilkokullarda görev yapan ve çalışmanın yapıldığı dönemde 4. Sınıf derslerine giren 12 sınıf öğretmeni çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışılan 12 öğretmenimizin 4 tanesi ile çalışmamanın 2. Kısımına geçilmiş ve bu 4 öğretmenlerinin her biri 10 saat olmak üzere toplamda 40 saati takip edilmiştir. Gözlemlenen öğretmenlerimizden alınan veriler içerik analizine tabii tutulmuş benzerliklere ve genel eğilimlerine göre kategorileştirilmiştir.

Güler vd. (2020), “Sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı problemler ve öğretmenlerin bu problemlerin üstesinden gelebilmek için yaptığı uygulamalar” konulu çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin ilk çalışmaya

başlamalarından itibaren karşı karşıya kaldıkları sorunlara ve karşılaştıkları zaman bu sorunun üstesinden nasıl geldiklerine dair araştırma yapılmıştır. Burada yapılan çalışma bir durum çalışmasıdır. Nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yapılmıştır. Örneklemi genişleterek verilerin daha büyük çalışma şartlarını kapsamayacak olan çalışmada kartopu örnekleme yöntemi bu çalışmada kullanılmış ve uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat formu ile elde edilen veriler analiz edilmiş olup, benzerlikleri ve genel eğilimleri dikkate alınarak elde edilen cevapların frekansları göz önüne alınmış ve incelenmiştir. Özel eğitim bireyleri olan ve derslerde tam veya yarı zamanlı kaynaştırma öğrencileri, sınıf yönetimi ve disiplini, idari ve diğer öğretmenlerle yaşadıkları sorunlar, hangi derste daha çok sorun yaşadığına dair öğretmenlerden alınan veriler sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Ceylan ve Çoban (2021), tarafından yapılan çalışmada “4. sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nın coğrafya konularının öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri” ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, 4. sınıf sosyal bilgiler müfredatında yer alan coğrafya konularının öğretiminde yaşanan sorunları belirlemek ve öğrenci başarısını artırmak için neler yapılabileceğini ortaya koymaktır. Araştırma, nitel bir durum çalışması olarak tasarlanmış ve tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılı birinci döneminde Bitlis ili Ahlat ilçesi ve köylerinde görev yapan 10 sınıf öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, coğrafya konularının öğretilmesinde karşılaşılan başlıca sorunlar şunlardır. 4. sınıf ders kitabındaki müfredatın ağır olduğu belirtilmiştir.

Köy okullarında eğitim materyallerinin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Köy okullarındaki velilerin, eğitim sürecine olan ilgisinin az olduğu belirtilmiştir. Uzaktan eğitimin verimli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bulgular, coğrafya konularının öğretiminde yaşanan sorunları çözmek ve öğrencilerin başarısını artırmak için gerekli adımların atılması gerektiğini göstermektedir.

2.10.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Guyton (1982), yapmış olduğu araştırmasında, “Sosyal bilgilerle ilgili olarak kritik düşünme ve ideolojin öne çıktığı politik katılım arasındaki ilişkileri” incelemiş ve sosyal bilgiler eğitiminde bu konuların durumunu değerlendirmiştir. Bu çalışmada sosyal bilgilerin teoriden uygulamaya geçişle birlikte manasının olduğunu, böylece teorik bilgileri uygulama şansı bulan öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini kazanarak politik katılımlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bennett ve Scholes (2001) yaptıkları çalışmalarda Sosyal bilgiler dersi işlenirken kullanılan teknolojinin öğrenciler üzerindeki tutum ve amaçları araştırmışlardır. Ders işlenirken öğrencinin teknolojiyi kullanabileceği şekilde içerik oluşturmuşlar, ödevleri de yine aynı şekilde teknolojiyi kullanabileceği şekilde hazırlamışlardır. Öğrenciler verilen ödevlerini teknolojiyi kullanarak yapmışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin teknoloji kullanımı gelişmiş olup, belli bir seviyeye gelmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin teknoloji kullanımı geliştiği gibi sosyal bilgiler dersine karşı gösterdikleri tutumlarının olumlu yönde değiştiği ve geliştiği gözlemlenmiştir. Teknolojinin kullanımı ile sosyal bilgiler dersinin öğrenciler için eğlenceli bir derse

dönüştüğü ve öğretmenlerin dersi işlerken yeni stratejiler oluşturabilecekleri belirtilmiştir.

Fenton (1991), eleştirel düşünme yaklaşımını benimseyerek Sosyal Bilgiler dersinin gözden geçirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Fenton'ın önerdiği değişiklikler şunlardır; Gereksiz bilgilerin müfredattan çıkarılması ve çağdaş, teknolojik bir eğitim anlayışı doğrultusunda programın yeniden yapılandırılması, ders içeriğinin, ulaşılmak istenilen hedeflerle tutarlı olması ve bu nedenle müfredatın yeniden yapılandırılması, öğrenciler ve öğretmenler için gerekli eğitim materyallerinin temin edilmesi ile programın uygulanmadan önce öğretmenlere tanıtılması ve öğretmenlerin programa dair bilgi sahibi olmalarının sağlanması. Bu öneriler, sosyal bilgiler dersinin daha etkili ve çağdaş bir eğitim aracı olabilmesi için müfredatın, materyallerin ve öğretmenlerin hazırlanmasının önemine dikkat çekmektedir.

Moffat (1957), Sosyal bilimlerin toplumda beraber yaşayan ve belli bir amaç etrafında toplanmış bireylerle ilgili olarak bir bilgi birikimine sahip içeriklerle dolu olduğunu, bu bilgi birikimiyle de birey olarak hayatını yönetmeyi ekonomisini düzenlemeye yardımcı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bireyler bu bilgi birikimiyle çağdaş bir yaşama daha çabuk ulaşmak için ulusal ve uluslararası iletişimde Sosyal bilimlerin çok önemli bir bilim olduğunu belirtmektedir.

Shaughnessy ve Haladyna (1985), yaptığı araştırma, sosyal derslerin öğrenciler arasında neden yeterince ilgi görmediğini ele almıştır. Araştırma 6. ve 12. sınıf öğrencileriyle yapılan görüşmelerin sonuçlarına dayanarak birkaç önemli bulguya ulaşmıştır. Bu bulgular da öğretmenlerinin rolünün sosyal derslerin kalitesinin ve öğrenciler üzerindeki etkisinin büyük ölçüde öğretmenlerin becerilerine bağlı

olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin dersleri nasıl sunduğu, öğrenciyle nasıl etkileşim kurduğunun derslerin başarısını etkilediği belirtilmiştir. Ders materyallerinin yeterliliği konusunda ise sosyal derslerin sadece ders kitapları, çalışma kâğıtları ve ders anlatımı ile sınırlı kalmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Etkili bir öğrenme süreci için bu materyallerin ötesinde, derslerin zenginleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Öğrenci motivasyonunda ise sosyal derslerin öğrenciyi motive edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Derslerin daha ilgi çekici ve öğrencinin dikkatini çekecek şekilde sunulması, öğrencinin derse olan ilgisini artırmaktadır. Bu bulgular, sosyal derslerin daha etkili ve sevgi dolu bir şekilde öğretilmesi için öğretmenlerin, materyallerin ve motivasyon stratejilerinin önemini vurgulanmaktadır.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında, yaptığımız çalışma grubu ile ilgili bilgiler verilecektir. Daha sonra ise araştırma modeli bölümüne geçilecektir. Araştırmamızda veriler elde edilirken kullanılan veri toplama aracı ve uygulama yaparken ilerleyen durumlara, verilerin analiz edilmesine ve uygulanan formun geçerliliğine yer verilmiştir.

3.1 Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda, esnek bir yapı olduğu için birden fazla yöntem ile örneklem seçilebilmektedir. Bu açıdan araştırmada, araştırmanın tabiatına uygun olarak istenilen verilere ulaşma kapsamında amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme uygulanmıştır. Amaçlı örnekleme, bu uygulamayı kullanan araştırmaya hedefine bağlı olarak en çok bilgiye sahip olduğu bilinen durumların en ayrıntılı bir şekilde çalışılmasına imkan veren bir örnekleme çeşitidir (Patton, 2014). Ölçüt örnekleme ise araştırmacılar tarafından uygulama yapılmadan evvel belirlenmiş belirli kriterleri karşılayan tüm durumların çalışılmasına imkan sağlayan gruplardan ulaşıldığı örnekleme tipi olarak ifade edilmektedir (Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu durumdan dolayı araştırmanın örneklemini Kastamonu il merkezinde 2023-2024 eğitim öğretim yılında 4. sınıfları okutan veya okutmuş olan sınıf öğretmenleri meydana getirmiştir. Araştırmanın örnekleme tespit edilirken bazı esas kriterler göz önüne alınmıştır. Bu ortak özellikler şunlardır.

- Kastamonu merkez ilçede görev yapmaları.
- İlkokul 4.sınıflarda derslere girmeleri,

➤ 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı (SBÖP) uygulamaları

Bu ortak özelliklere sahip olan 4.sınıfı okutan öğretmenler içerisinde seçilen öğretmenler çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmada çalışma grubu demografik özellikleri, katılan katılımcıların cinsiyetlerine, hangi yaş grubunda olduklarına, kaç senedir çalıştıklarına ve karşılaştıkları sorunlara yönelik hizmet içi alıp alamadıklarına göre göre incelenmiş ve bilgiler daha anlaşılır olması için tablolar haline getirilerek gösterilmiştir.

Çalışma grubu katılan katılımcıların cinsiyet durumuna göre 14 kadın ve 14 erkek öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma grubu meslekteki kıdem senesine göre 0-10 yıl, 11-20 yıl ve 20 yıl ve üzeri olmak üzere üç kademeye ayrılmıştır. Çalışma grubunun meslekteki kıdem senesine göre durumu incelendiğinde 0-10 yıl arasında 8, 11-20 yıl arasında 12 ve 20 yıl üzerinde de 8 sınıf öğretmenin olduğu görülmektedir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1 Çalışma grubunun meslekteki kıdem senesine göre demografik özellikleri

Meslekteki kıdem senesi	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
0-10	5	3	8
11-20	6	6	12
20- +	3	5	8
Toplam	14	14	28

Çalışma grubu kıdem senesi 0-10 yıl arasında olmuş çalışanların 5 kadın ve 3 erkek öğretmenlerden, kıdem senesi 11-20 yıl aralığındaki 6

kadın, 6 erkek öğretmenlerden ve kıdem senesi 20 yılı geçmiş olanların ise 3 kadın ve 5 erkek öğretmenlerden oluşmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerinin kaçı tarafından hizmet içi eğitimlere katılanların durumu Tablo 3.2’de belirtilmiştir. Bu tablo analiz edildiğinde çalışma grubundaki öğretmenlerin tamamının kendilerini geliştirmek için hizmet içi eğitim aldığı anlaşılmıştır (Tablo 3.2).

Tablo 3.2 Çalışma grubunun hizmet içi eğitim durumu

Hizmet içi Eğitim	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Alan	14	14	28
Almayan	-	-	-
Toplam	14	14	28

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları incelendiğine yaş aralığı 20-30 olan sınıf öğretmenlerinin 2 kişi olduğu görülmektedir. Yaş aralığı 31-40 olan öğretmenlerin 18 kişi ile çalışmaya katılan öğretmenler içinde yarısından fazlasını oluşturduğu görülmektedir. Çalışma grubunda bulunan 41 yaş üstünde öğretmen sayısı ise 8’dir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3 Çalışma grubunun yaşlarına göre demografik özellikleri

Yaş	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
20-30	2	-	2
31-40	9	9	18
41- +	3	5	8
Toplam	14	14	28

3.2 Araştırma Modeli

Araştırma, durum çalışması desenine göre yapılmıştır. Durum araştırma çalışması nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Bilindiği üzere durum çalışmaları, tek bir husus ya da olayın ayrıntılarına ve boylamsal olarak incelenerek, elde edilen verilerin sistemli bir şekilde ele alındığı ve gerçek ortam sırasında neler olduğunun araştırıldığı bir yöntem çeşididir. Literatürde durum çalışması; olay incelemesi, durum çalışması, örnek olay çalışması, örnek olay inceleme yöntemi, vaka çalışması şeklinde farklı isimlerle ifade edilmektedir. İngilizce literatürde ise bu araştırma yönteminin karşılığı “Case Study” şeklinde bilinmektedir (Aytaçlı, 2012). Araştırma, durum çalışması tekniklerinden biri olan iç içe geçmiş tek durum desenine göre yapılmış ve uygulanmıştır. Bu şekildeki tek bir durumda, olasılıkla birden fazla birim vardır ve bu birimlerde çözüm yapılır. İlgili durumu bütüncül ve tek bir birim olarak ele almak veya bir durum söz konusu olduğunda birden fazla alt birime yönelmek mümkündür (Yin, 1984). Bu araştırmada da sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin fikirleri farklı durumlar odağında incelendiğinden bu çalışmanın bu desene uygun olduğuna karar verilmiştir.

3.3 Verilerin Toplanma Süreci

Araştırmada ilk önce veri toplama süreci öncesinde gerekli resmi izinler alınmıştır. Bunun için Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu’na müracaat edilerek etik kurulu izni ve daha sonrasında da okulların bağlı olduğu Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden uygulamamızı yapabilmek için gerekli izinler alınmıştır (Ek A). Gerekli

yasal süreç sağlandıktan sonra araştırma için önceden belirli kriterlere göre oluşturulan çalışma grubu ile araştırma süreci paylaşılmıştır. Soruların hazırlanmasında bir tanesi dil uzmanı ve geri kalan 3 tanesi de alan uzmanı olmak üzere 4 uzmanından yararlanılmıştır. Böylece demografik verileri de içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu formun uygulanması için önceden katılımcılar ile görüşülmüş ve uygun oldukları zamanlarda randevu alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış mülakat formu katılımcılara uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler 2023-2024 eğitim öğretim yılı içerisinde Eylül, Ekim ve Kasım aylarını kapsayan I. Dönemde Kastamonu merkez ilçede bulunan ilkokullarda görev yapan 4. sınıfı okutan sınıf öğretmenlerinin yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Görüşme formunu cevaplayan katılımcıların anlamadıkları soru olduğunda kendilerine gerekli açıklama ve bilgilendirme yapılmıştır. Bilgilendirme sırasında yönlendirici olunmamıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formlarını cevaplayan katılımcıların isimleri bulunmamaktadır. İlgili görüşme formlarında katılımcılarla ilgili olarak kodlama yapılarak erkek öğretmenleri belirtmek için (E), kadın öğretmenleri belirtmek için de (K) kodu kullanılmıştır. Bununla birlikte araştırmada sistematik oluşturmak için araştırmaya katılan her sınıf öğretmenine cinsiyeti belirleyen harfin yan kısmına 1'den 14'e kadar gidecek şekilde (E1.....E14, K1.....K14) halinde birer rakam verilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmalarda, araştırmanın hedefi saptandıktan sonra, bu amaca ulaşmak için en makul araştırma yöntemi belirlenmektedir. Yöntemin uygulanması sürecinde araştırmanın temelini oluşturacak verilerin tespiti

için farklı veri toplama araçlarından faydalanılmaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı ve durum çalışması desenine göre yapılan bu araştırmada mevcut durumun tespiti için yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Durum çalışmalarında oldukça fazla kullanılan mülakat formları, belirlenmiş özel bir konuda detaylı soru sorma, verilen cevabın olmaması veya anlaşılır olmaması durumunda tekrar sorarak durumu daha bilgilendirici ve anlaşılır hale getirip cevapları tamamlama fırsatı verdiği için üstünlük sağlayan bir veri toplama aracıdır (Çepni, 2009). Araştırmada katılımcıların bu zaman zarfında yaşadıkları duygu ve düşüncelerin daha iyi anlamak için etkili yollardan biri olması sebebiyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Böylece araştırmacı tarafından ilgili alan uzmanlarının eşliğinde hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile araştırmanın verileri toplanmıştır.

Araştırmanın veri toplama sürecinde görüşme formunun uygulanması için öncelikle Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma izni alındıktan sonra Kastamonu merkez ilçesinde görev yapan ilkokul 4. Sınıfı okutan çalışma grubundaki sınıf öğretmenleri ile görüşülerek görüşme formunda verilen sorulara el yazıları ile cevaplar vermeleri istenmiştir. Görüşme formları ile alınan veriler, sistematik bir şekilde verilen cins ve tematik kodlama ölçüsünde bilgisayar ortamına geçirilerek kullanılmaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmaya katılan 4. Sınıf okutan sınıf öğretmenlerine “Sosyal Bilgiler Dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar” hakkında sorular sorulmuştur. İlgili öğretmenlerin verdikleri cevaplar ölçüsünde kodlamalar yapılarak araştırmada verilerin analizine geçilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan mülakat formu ile elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kullanılan bu yöntem evvelce net olmayan konuların ve kodların meydana çıkarmasına sebep olur. Bu tür yapılan çalışmalarda ve edilen analizlerde elde edilen veriler benzerlikler ve genel eğilimlerle kategorize edilerek yararlanıcıya sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali belli kurallar dahilinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan bir tekniktir (Metin ve Ünal, 2022). Araştırmada verilerin analizinin düzgün bir şekilde olması için katılımcılardan cinsiyetine göre harfler ve sırasına göre kodlar verilerek elde edilen veriler içerdiği anlama göre oluşan temalara ayrılmıştır. Daha sonra ortaya çıkan temalar düzenlenerek tanımlanması yapılmıştır. Böylece elde edilen veriler sistematik olarak düzenlenerek, verilerin analizi yapılmıştır.

3.6 Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlik, içerisinde herhangi bir ölçmenin yer aldığı her türlü çalışmada bilinmesi ve göz önünde bulundurulması gereken araştırmanın bilimselliğini ortaya koyan iki temel özelliktir. Nicel araştırmalarda geçerlilik ölçütü nitel araştırmalarda inandırıcılık ve aktarılabilirlik olarak açıklanmaktadır. Araştırmalarda geçerlilik ölçütü bir analizin sonuçlarının kabul edilebilirliğini güvenilirlik ise araştırma prosedürünün bir fenomeni birkaç denemede aynı şekilde açıklama tutarlılığı olarak ifade etmek

mümkündür. Geçerlilik ise bir konuyla ilgili kullanılan ölçme ve/veya değerlendirme aracının araştırılan konuyu ölçme yeteneğidir. Genel bir ifade ile geçerlilik, ölçülmek istenen şeyin ölçülebilmiş olma derecesi, ölçme aracının ölçülmek istenen değişkeni ölçebilme yeterliliğidir (Tutar, 2022). Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliğin tesisi için öncelikle pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamada Kastamonu il merkezinde görev yapan 4. sınıfı okutan 10 sınıf öğretmeninden görüşme sorularını cevaplamaları ve sorularla ilgili anlaşılmayan yönler varsa belirtilmesi istenmiştir. Görüşme formlarındaki soruya cevap veren katılımcı öğretmenlere verdikleri cevapların nedenlerinin anlaşılması için bazı sorular sorulmuş ve öğretmenlerin düşünceleri ortaya konularak araştırmanın amacına uygun olarak cevapların verilip verilmediği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmacının katılımcılarla ile gerçekleştirdiği görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüş katılımcılardan görüşme formunda verilen soruya kendi el yazıları ile cevaplar vermeleri istenmiştir (Ek B). Böylece katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplar ölçüsünde görüşme formunda düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak, düzenlenen görüşme formu ile ilgili alan uzmanı 3 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmış ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Araştırmada geçerliliğin sağlanması için veriler ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve bulgular tanımlanmıştır. Bunun için görüşme formlarında elde edilen veriler tablolar halinde getirilerek ortaya konan sonuçlar ilgili literatürle desteklenmiştir.

Araştırmada doğru ve güvenilirlik bir sonuç için de analizci üçgenlemesini kullanmıştır. Analizci üçgenlemesi en az iki araştırmacının birbirleri ile bağı olmadan verileri analiz etmesi ve elde

edilen verilerin karşılaştırması olarak tanımlanmaktadır. Bunun için belirlenen araştırmacılar verileri birbirinden bağımsız olarak analiz ederek kodlamıştır. Daha sonra araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar bir araya getirilerek karşılaştırılmış. Ortaya çıkan sonuçlar hakkında tartışılmış ve birlikte karar verilerek bu süreç tamamlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sorusu kapsamında belirlenen alt problemler, elde edilen verilerin analizine bağlı olarak incelenmiştir. Araştırmanın problem cümlesi “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” şeklindedir. Bu problem cümlesi alt problemler ile desteklenmiş ve ortaya çıkan bulgular değerlendirilerek konu ile ilgili açıklamalar yapıp yorumlara gidilmiştir.

4.1 Birinci Alt Problem

Araştırmanın birinci alt probleminde 4. sınıfı okutan sınıf öğretmenlerinin “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşlerine ve bu görüşlere ait frekanslara yer verilerek tablolar halinde açıklamalar yapılmıştır.

4.1.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi çerçevesinde “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Bu alt probleme yönelik olarak sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmiştir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlar

<i>Görüşler</i>	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Materyal temini	8	7	15
Bürokratik anlayışlar	2	3	5
Evrak ve belge	2	2	4
Kişisel durumlar	2	2	4
Toplam	14	14	28

Tablo 4.1’ incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunları 4 ana grupta sınıfladığı görülmektedir. Bunlardan en fazla karşılaşılana materyal temininden kaynaklanmaktadır. Bu konuda öğretmenlerin 15 tanesinin bu sorunla karşılaştıkları anlaşılmıştır. Bürokratik anlayışlar hususunda 5 öğretmen, evrak ve belge istenmesi ile ilgili sorunlardan 4 öğretmen ve kişisel sorunlardan da 4 öğretmen sosyal bilgiler dersini işlerken sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin bu alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde kadın öğretmenlerin 8 tanesi materyal (K5, K7, K11, K14, K21, K25, K26, K28), 2 tanesi bürokratik anlayışlar (K6, K12), 2 tanesi evrak ve belge istemi (K9, K11) ve geri kalan 2 tanesinin de (K15, K20) kişisel durumlardan kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin bu alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde erkek öğretmenlerin 7 tanesi materyal (E1, E2, E3, E10, E13, E17, E23), 3 tanesi bürokratik anlayışlar (E2, E16, E17), 2 tanesi evrak ve belge istemi

(E2, E17) ve geri kalan 2 tanesinin de (E10, E22) kişisel durumlardan kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul idaresi ile karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde 4 ana grupta sorunlar toplanmıştır. En fazla sorun ise materyal temininden kaynaklanan sorunlar olduğu belirtilmiş, bürokratik anlayışlar, evrak ve belge istemi ile kişisel durumlar ise 4 ana grup sorununun diğerleri olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul idaresi ile karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerin bazıları aşağıda belirtilmiştir.

E3: Derslerde kullanılması gereken materyaller okul idaresi tarafından karşılanamıyor.

Okul yönetimini ile sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunun başında gelen materyal temini konusunda E3 kodlu öğretmen tarafından da belirtilmiş, eğitim politikalarının okulda uygulanmasından başta sorumlu idarenin görev eksikliklerinden birini belirtmiştir. Bu sorun idare yaklaşımı olduğu gibi, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik yapısı ile de paralellik göstermektedir.

E16: Öğrencileri gezi, gözlem ve incelemelere götürmek istediğimde idareden yeterli desteği alamıyorum.

Verilen cevaplardan E16 kodlu sınıf öğretmenlerinin görüşünde belirttiği gezi, gözlem ve incelemelerde istediği desteğin bulunamaması, aynı zamanda diğer derslere oranla fazla bulunan soyut kavramların öğretilmesinde de sorun teşkil etmektedir.

K6: Okul idaresi gezi, izin vb. konularda bürokrasinin yavaşlığına pratik bir çözüm bulamıyor.

Verilen cevaplardan K6 kodlu sınıf öğretmenlerinin görüşünde belirttiği sorun aslında idare ile yaşanan ve bizim 4 ana grupta

ayırdığımız sorunları bir bütün şeklinde belirtmiş olmaktadır. Materyal temini, bürokratik anlayışlar, evrak ve belge isteme ile kişisel durumlar. Pratik çözüm bulamaması idarenin aslında bürokratik bakış açısından kaynaklanmaktadır.

K11: Gezi, gözlem ve incelemelerde evrak yoğunluğu bahane edip işleri askıya alıyorlar.

Okul yönetiminin sınıf öğretmenlerinden fazla evrak istemesi gibi K15 kodlu sınıf öğretmenimizin evrak yoğunluğunun fazla olması sebebiyle idarenin de fazla evrak bürokrasiyle sorun yaşadığı bu görüşte belirtilmiştir. Doküman yönetim sistemi (DYS) ve yakın zamanda MEB de kullanılan Elektronik bilgi yönetim sistemi (EBYS) gereksiz evrak yoğunluğunu azaltmış ancak hala nedenleri bilmediğimiz evrak tutma devam etmektedir.

E22: İdare ile kişisel olarak farklı düşünmekte o yüzden sorunlarımı idareye iletmiyorum.

Kişisel ve ideolojik farklılıklar her toplulukta olduğu gibi okullarda da bulunmakta, verilen cevaplardan anlaşıldığı gibi E22 kodlu öğretmenimizde burada bu sorunu belirtip sorun yaşasa bile idareye yansıtılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

4.2 İkinci Alt Problem

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde zümre öğretmenleri ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ve bu görüşlere ait frekanslara yer verilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplar tablo halinde gösterilerek bu alt probleme yönelik açıklamalar yapılmıştır.

4.2.1 İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde zümre öğretmenleri ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmektedir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde zümre öğretmenleri ile karşılaştıkları sorunlar

Görüşler	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Kişisel anlayış farklılıkları	13	14	27
Mesleki yeterlilikler	4	2	6
İletişim eksikliği	2	1	3
Tek öğretmenden oluşması	1	1	2
Toplam	20	18	38

Tablo 4.2 incelendiğinde, Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin zümre öğretmenleri ile yaşadıkları sorunları kişisel anlayış farklılıkları, zümrelerin tek öğretmenden oluşması, Mesleki yeterlilikler ve iletişim sorunları olarak ifade etmişlerdir. Zümre öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların başında kişisel anlayış farklılıklarından kaynaklanan uyumsuzluk başı çekmektedir. Bu sorunla araştırmaya katılan çalışma gurubunun bir öğretmeni hariç neredeyse tamamı karşılaşmaktadır. Toplam 27 sınıf öğretmenlerinin zümre öğretmenleri ile sosyal bilgiler dersinin planlanmasında ve eğitimi sürecinde sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmeni zümresinin karşılaştıkları diğer bir sorun mesleki yeterlilik farklarından kaynaklanan deneyim eksikliğidir. Bu

durumu çalışma gurubunda bulunan 6 sınıf öğretmeni sorun olarak belirtmiştir. Sınıf öğretmenleri, iletişim eksikliğini de sorun olarak görmektedir. Aynı zümrede olsalar da öğretmenler arasında iletişim ve diyalog eksikliğinden kaynaklanan sorunların olduğu ifade edilmiştir. Her ne kadar zümre öğretmenleri aynı dersi veren birden fazla öğretmenden oluşan bir gurubu belirtse de bazı okullarda zümreyi oluşturacak olan birden fazla öğretmenin bulunmaması iş birliğinin getireceği faydalardan yararlanamama sonucunu doğurmaktadır. Bu durum sınıf öğretmenleri açısından bir eksiklik olarak görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin zümre öğretmenleri ile yaşadıkları sorunlara alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde kadın öğretmenlerin 1 tanesi hariç 13 kişi, kişisel anlayış farklılıkları (K5, K6, K7, K9, K12, K14, K15, K20, K21, K24, K25, K26, K28), 4 tanesi mesleki yeterlilikler (K7, K14, K20, K25), 2 tanesi iletişim eksikliği (K7, K21) ve geri kalan 1 tanesinin de (K11) tek öğretmenden oluşmasından kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin zümre öğretmenleri ile yaşadıkları sorunlara alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde erkek öğretmenlerin tamamı, kişisel anlayış farklılıkları (E1, E2, E3, E4, E8, E10, E13, E16, E17, E18, E19, E22, E23, E27), 2 tanesi mesleki yeterlilikler (E13, E19), 1 tanesi iletişim eksikliği (E1,) ve geri kalan 1 tanesinin de (E17) tek öğretmenden oluşmasından kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde zümre öğretmenler ile karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde 4 ana grupta sorunlar toplanmıştır. En fazla sorun ise kişisel anlayış farklılıklarından

kaynaklanan sorunlar olduğu belirtilmiş, mesleki yeterlilikler, iletişim eksikliği ve okulda tek öğretmenden oluşması ise 4 ana grup sorununun diğerleri olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde zümre öğretmenler ile karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerin bazıları aşağıda belirtilmiştir.

E1: *Sosyal bilgiler dersinde gezilerin düzenlenmesi öğrenmenin kalıcılığını artırıyor. Ancak ortak bir planlama yapılamadığından gezilerin düzenlenmesi kolay olmuyor.*

Öğretmenler arasında kişisel anlayış ve uygulamada farklılıklar yaşanması E1 kodlu öğretmenimiz yaşadığı gibi öğrenmenin kalıcılığını artırmadaki isteğini önlemektedir. Nitekim yapılan bu tespit öğretmenden öğrenciye kalıcı bir bilgi aktarımının önüne geçmiş oluyor.

E2: *Her öğretmenin anlatımının farklı olması bu yüzden zümre öğretmenleri ile arasındaki konu farklılıklarının oluşuyor.*

Sosyal bilgiler dersinin soyut kavramlarının özellikle fazla olması E2 kodlu öğretmenimizin yaşadığı problemi belirtmiştir. Öğrenme çıktılarının kapsamını iyi belirlenmezse, anlatımın farklı olması sebebiyle konu farklılıkları daha çok fazlalaşıyor.

K11: *Zümre olmadığı için birlikte çalışma imkânı yok.*

Zümre toplantılarının nihai hedefi yaşayacakları sorunlara çözüm bulmak, birbirleriyle görüş alışverişinde bulunmak, kavramların öğretilmesi ile kazanımların öğrenciye verilmesinde hangi yöntemlerin kullanılacağı ve beraber uygulayacakları çalışmaların karara bağlanmasıdır. K11 kodlu öğretmenimizin yaşadığı gibi tek öğretmen olmanın sorunları eğitime olumsuz yansımaktadır.

E19: *Diğer öğretmen arkadaştan daha fazla teknoloji kullanıma sahibim. Tüm resmi evrak ve işlemleri ben yapıyorum.*

Burada E19 kodlu öğretmenimiz diğer öğretmenlerin teknolojiyi fazla kullanamaması sebebiyle teknoloji kullanımının kendisine bir yük olduğu belirtmiştir. Biri nasılsa yapıyor düşüncesiyle zümre öğretmenlerin üzerlerine düşen görev bir öğretmenin üstünde yük olmuştur.

4.3 Üçüncü Alt Problem

Araştırmanın üçüncü alt problemi çerçevesinde “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerle ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ve bu görüşlere ait frekanslara yer verilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin bu alt problem sorusuna verdikleri cevaplar tablo ile gösterilmiş ve açıklamalar yapılmıştır.

4.3.1 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu alt probleminde sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerine “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerle ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir” sorusu sorulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda gösterilmiştir (Tablo 4.3).

Tablo 4.3 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerle ile karşılaştıkları sorunlar

Görüşler	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Derse olan ilgisizlik	8	7	15
Bilgi eksikliği	4	5	9
Odaklanma problemi	5	3	8
Sınıf disiplini	3	2	5
Yabancı uyruklu Öğren	1	2	3
Kaynaştırma eğitimi	1	1	2
Toplam	22	20	42

Tablo. 4.3 incelendiğinde, sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin öğretimde öğrencilerle ile karşılaştıkları sorunlar hakkında sorulan soruya öğrencilerin derse olan ilgisizliği, ders hakkında bilgi eksikliği, derse odaklanma problemi, sınıf disiplini, yabancı uyruklu öğrenciler ve kaynaştırma eğitimini alan öğrencilerden kaynaklanan sorunların olduğu şeklinde cevaplar verdikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası öğrencilerin ders karşı ilgisiz olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda 2023-2024 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan yönetmelikle ilkokullarda yazılı sınavların kaldırılmasının etkili olduğu belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle yaşadıkları sorunların alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde kadın öğretmenlerin 8 tanesi, derse olan ilgisizlik (K6, K7, K9, K11, K12, K14, K20, K24) 4 tanesi bilgi eksikliği (K6, K7, K21, K26), 5 tanesi odaklanma problemi (K5, K9, K11, K24, K26) 3 tanesi sınıf disiplini (K14, K24, K25) 1 tanesi yabancı

uyruklu öğrenci olması (K9) ve geri kalan 1 tanesinin de (K26) kaynaştırma eğitiminden kaynaklanan sorunlar olduğu anlaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle yaşadıkları sorunlara yönelik alt problemler olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde erkek öğretmenlerin 7 tanesi, derse olan ilgisizlik (E2, E4, E8, E13, E17, E19, E22) 5 tanesi bilgi eksikliği (E1, E3, E19, E23, E27), 3 tanesi odaklanma problemi (E1, E4, E27), 2 tanesi sınıf disiplini (E13, E22), 2 tanesi yabancı uyruklu öğrenci olması (E2, E10) ve geri kalan 1 tanesinin de (E19) kaynaştırma eğitiminden kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrencilerle yaşadıkları sorunlar incelendiğinde 6 grupta sorunlar toplanmıştır. En fazla sorun öğrencinin derse karşı ilgisizliği belirtilmiş, bilgi eksikliği, odaklanma problemi, sınıf disiplini, yabancı uyruklu öğrenci olması ve kaynaştırma öğrenci olması bu 6 grup sorununun diğerleri olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrencilerle yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerin bazıları aşağıda belirtilmiştir

K6: Derse hazırlıklı gelmiyorlar ve zamanında ödevleri yapmıyorlar.

Öğrencilerle yaşanan problemlerin başında öğretmenlerimizin en çok belirttiği öğrencinin derse karşı ilgisizliği ile ilgili olarak K6 kodlu öğretmenimiz belirtmiş, nitekim derse hazırlıksız geldiklerini, verilen ödevleri sağlıksız yaptıklarını söylemiştir. Nitekim eğitimde başarılı olabilmek için karşı tarafın yani öğrencilerin derse karşı istekli ve heyecanlı olmaları, başarıyı isteyen ve arayan öğrencilerin olması gerekmektedir.

E3: *Öğrenciler arasında bireysel farklıklar var ve çabuk öğrenip çabuk unutuyorlar.*

E3 kodlu sınıf öğretmenimiz sınıfta öğrencilerin öğrenci seviyelerinin farklı olmasından kaynaklı sorun yaşadığını, öğrenmenin sağlanmasına rağmen kalıcı olamadığını belirtmektedir. Çağımızın sorunu olan çabuk sıkılma özellikle 4. Sınıf okuyan öğrencilerin çağı için geçerli olmakta, sınıf ortamında ilginin hep üst düzeyde olması gerekmektedir.

K14: *Öğrenciler çok şımarıklar ve ekran bağımlılıkları var.*

E3 kodlu sınıf öğretmenlerinin öğrenci kaynaklı soruna verdiği cevap incelendiğinde öğrencilerin aileleri tarafından fazla şımartıldığı ve derse bunun olumsuz davranışlarıyla karşılaştığı anlaşılmaktadır. Toplumumuzun en büyük sorunlarından bir olan ekran bağımlılığı da öğretmenimizin belirttiği bir diğer sorun olup eğitimi olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

K14: *Sınıfımda yabancı öğrenci çok olduğu için bir düzen sağlayamıyorum.*

E2: *Yabancı uyruklu öğrencim Türkçe bilmiyor.*

K24: *Sığınmacı öğrenci olduğu için seviyeyi belirleyemiyorum.*

K14, E2 ve K24 kodlu öğretmenlerimizin, ülkelerinde olan siyasi çatışmalardan, savaş veya ekonomik sebeplerden ülkemize göç eden sığınmacıların dil problemi ve kültürel farklılıklarından gibi sorunları olduğu için eğitime istedikleri gibi katkı veremedikleri anlaşılmaktadır.

K24: *Sınıfımda kaynaştırma öğrencisi olduğu için sınıf disiplini ve zaman problemi yaşıyorum*

K24 kodlu sınıf öğretmenlerinin olan sınıflarda olan kaynaştırma öğrencisinden kaynaklı belirttiği sınıf disiplini ve zaman probleminin,

sınıfların kalabalık olduğu durumlarda daha çok öne çıkmakta öğrencilerin dikkat problemleri ile sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

4.4 Dördüncü Alt Problem

Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ve bu görüşlere ait frekanslara yer verilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin bu alt problem sorusuna verdikleri cevaplar tablo ile gösterilmiş ve açıklamalar yapılmıştır.

4.4.1 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu alt problemde “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusunun cevabı aranmıştır. Sınıf öğretmenlerinin bu alt problem sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda gösterilmiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorunlar

Görüşler	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Okula karşı ilgisizlik	14	14	28
Çocukla yeterince ilgilenmeme	8	6	14
Derse müdahale etme	3	2	5
Toplam	25	22	47

Tablo 4.4 incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir sorusuna yönelik olarak öğretmenlerin tamamı velilerin okula karşı ilgisiz olduklarını

belirtmiştir. Bununla birlikte 14 sınıf öğretmeni öğrenci velilerinin çocuklarıyla yeterince ilgilenmediğini ifade etmiştir. Velilerin okula karşı ve çocukları ile olan ilgisizliğine karşılık bazı velilerin de öğretmenin eğitimine karışacak şekilde derslere müdahale etmeye çalıştıkları ileri sürülmüştür. Bu konuda velilerin kendi bilgi ve eğitimleri ölçüsünde derslere katkı sunmak için öğrencilerine destek olmaktan ziyade sadece kendi çocuklarını önemseyerek dersin işleyişine karışmak istedikleri ifade edilmiştir.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin veli ile yaşadıkları sorunlara alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde kadın öğretmenlerin 14 tanesi, okula karşı ilgisizlik (K5, K6, K7, K9, K11, K12, K14, K15, K20, K21, K24, K25, K26, K28), 8 tanesi velilerin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi (K5, K7, K9, K15, K20, K21, K24, K28) ve geri kalan 3 tanesinin de (K12, K14, K26) velilerin de öğretmenin eğitimine karışacak şekilde derslere müdahale etmeye çalışmalarından kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin veli ile yaşadıkları sorunlara alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde erkek öğretmenlerin 14 tanesi, okula karşı ilgisizlik (E1, E2, E3, E4, E8, E10, E13, E16, E17, E18, E19, E22, E23, E27), 6 tanesi velilerin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi (E3, E8, E13, E18, E19, E23) ve geri kalan 2 tanesinin de (E2, E22,) velilerin de öğretmenin eğitimine karışacak şekilde derslere müdahale etmeye çalışmalarından kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde velilerle yaşadıkları sorunlar incelendiğinde 3 ana grupta sorunlar toplanmıştır.

En fazla sorun velinin okula karşı ilgisizliği belirtilmiş, velinin çocuğu ile fazla ilgilenmemesi ve velilerin eğitime karışacak şekilde derse müdahale isteği bu 3 grup sorununun diğerleri olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde velilerle yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerin bazıları aşağıda belirtilmiştir.

K5: Gezi gibi maddi gereksinim duyulacak durumlarda velilerden fazla destek alamıyorum.

K5 kodlu sınıf öğretmenimiz okul aile ve öğrenci işbirliği içinde olması gerek eğitimin veli tarafından destek göremediğini ve yerinde öğrenme gibi eğitime kalıcı etki yapacak öğrenme ortamlarından mahrum kaldığı anlaşılmaktadır. Nitekim soyut kavramların fazla olduğu sosyal bilgiler dersi için gezi gözlem önemli bir yer tutmaktadır.

E3: Derslere gerekli önem verilmiyor ve çocuklarıyla yeterince ilgilenmiyorlar

K7: Çocuklarıyla ilgilenmiyorlar.

E16: Çocuklarıyla ilgilenmiyorlar, evde derse karşı tutumları yok, dersi sadece okulda yapmalarının yeterli olduğu düşünüyorlar.

Yaptığımız araştırmada E3, K7 ve E16 kodlu öğretmenlerimiz velilerin eğitime katkı vermemesinin okul aile birliği ile oluşacak olumlu bir atmosferden yoksun kalmalarına ve çocuklarının daha nitelikli eğitime kavuşmasındaki engelleri belirtmişlerdir. Ailede yaşanan aile içi huzursuzluk, eğitimin gereksiz olduğunu düşünmeleri, maddi olarak yetersiz olmaları ve çocuk sayıları vb. durumlar velinin eğitime katılmadaki engellerden bazıları olduğu anlaşılmaktadır.

E10: Veli toplantısı yapmak istediğimde gelenler hep zaten öğrencileriyle ilgili veliler oluyor. İstediğim veliler gelmiyorlar.

Okulun öğrenciyi merkeze alan bir eğitim kurumu olması dışında aileye de eğitim veren toplumu yönlendirme gibi önemli bir görevi bulunmaktadır. E17 kodlu öğretmenimizin belirttiği sorun eğitimin toplumu istediği seviyeye ulaştırma amaçlarına ulaşmada da büyük bir problemi teşkil etmektedir.

E17: Veli çocuğuna karşı ilgisiz. Türkçe ve matematik dersine verdikleri kadar sosyal bilgiler dersine önem vermiyorlar.

Türkçe ve matematik gibi derslerin veli gözünde önemli olması ve merkeze alınması, zaten ilgisiz velilerin olduğu toplulukta sosyal bilgiler dersinin öğretiminde zorluklara sebep olmaktadır. E17 kodlu öğretmenimiz bu soruna değinmiş velilerin ders ayırt etmelerinin sıkıntısını yaşamaktadır.

K12: Bazı öğrencilerim aşırı sevgi ve velilerimin tutumlarından dolayı çok şımarıklar. Bu velilerim dersim işlenişi sırasında derse etki ediyorlar ve karışıyorlar.

Veli ilgisizliği kadar aşırı veli ilgisi de sosyal bilgileri öğretiminde veli ile karşılaşılan sorunlarından bir diğeridir. K12 kodlu öğretmenimiz aşırı ilgiden şımartılan öğrencilerden ve ders anlatırken hâkimiyeti olduğu alana karışan velilerden rahatsızlığını belirtmiş bulunmaktadır. Günümüz sorunlarından olan toplumda değeri gittikçe kaybeden öğretmenlerimizin işlerine karışma, öğretmenlere verilen değerle ters orantılı olarak değişecektir.

K15: Veliler bilinçli değil. Çocukların her istediğini yaptıkları için doyumсуuzluk oluyor. Saygı problemi çok fazla.

K15 kodlu öğretmenimiz ilgisiz, aşırı ilgili velilerin yanında bilinçsiz velilerden şikâyet etmektedir. Öğrencinin her istediğini yaparak ona karşı ilgi göstermiyor, ilgisizliğini her istediğini alarak veya yaparak

ortadan kaldırdığını düşünmektedir. Öğretmenimizde veli ile ilgili bu bilinçsiz yaklaşımdan şikâyet etmektedir.

Araştırmamıza katılan velilerle yapılan görüşmelerde velisinin öğrenciye verdi ilgiyle paralel olarak öğrencinin başarısı artmaktadır. İlgisiz velilerin çocuklarıyla başarı durumları arasında fark olduğu belirlenmiştir. İlgili veliler çocuğa verilen eğitim geleceğe yatırım olduğu bilincindedir.

4.5 Beşinci Alt Problem

Araştırmanın beşinci alt probleminde, “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusu sorulmuş ve bu görüşlere ait frekanslara yer verilmiştir.

4.5.1 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna, sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplara ilişkin tablo aşağıda verilmektedir (Tablo 4.5).

Tablo 4.5 Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlar

Görüşler	Kadın	Erkek	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Sınıf mevcutlarının fazlalığı	3	1	4
Ders saatinin azlığı	4	5	9
Materyal eksikliği	9	8	17
Toplam	16	14	30

Tablo 4.5 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunları materyal eksikliği, sınıf mevcutlarının fazlalığı ve ders saatinin azlığı olarak ifade etmiştir. Sınıf ortamında dersin işlenişini görsel hale getirerek soyut konuların somutlaştırılmasını sağlayan materyallerin eksikliği 17 öğretmen tarafından karşılaşılan sorunların başında gösterilmiştir. Ayrıca bu ders için ders saati sayısının azlığı program dâhilinde yetiştirilmesi gereken konuların tam işlenmemesine ya da eksik işlenmesine yol açtığı 9 öğretmen tarafından belirtilmiştir. Ayrıca sınıf mevcutlarının fazlalığının dersin işlenişini zorlaştırdığı ve Sosyal bilgiler dersine karşı öğrencilerin motivasyonunu olumsuz etkilediği açıklanmıştır. Öğretmenlerden 4 tanesi bu konuda fikir beyan etmiştir.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlara alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde kadın öğretmenlerin 3 tanesi, sınıf mevcutlarının fazlalığı (K5, K24, K26), 4 tanesi ders saatinin azlığı (K5, K9, K20) ve geri kalan 9 tanesinin de (K11, K12, K14, K15, K20, K21, K24, K25, K26) materyal eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlara alt probleme yönelik olarak cinsiyete göre verdikleri cevaplar incelendiğinde erkek öğretmenlerin 1 tanesi, sınıf mevcutlarının fazlalığı (E3), 5 tanesi ders saatinin azlığı (E1, E2, E4, E8, E19) ve geri kalan 8 tanesinin de (E1, E10, E13, E17, E18, E22, E27) materyal eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşadığı anlaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde 3 grupta sorunlar

toplanmıştır. En fazla sorun materyal eksikliği olarak belirtilmiş, ders saatinin azlığı ve sınıfların kalabalık olması bu 3 grup sorununun diğerleri olmuştur. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğrenme ortamı ile karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerin bazıları aşağıda belirtilmiştir.

K5: Sınıfım çok kalabalık. Haftalık ders saati de az olduğu için zaman sıkıntısı yaşıyorum.

K5 kodlu öğretmeniz sosyal bilgiler öğretiminde özellikle il merkezinde oluşan sınıfların kalabalığının ve ders saatini kalabalık sınıflarda gösterdiği olumsuz etkinin öğretiminde yaşadığı problemi belirtmiş olup, sınıf mevcutlarının azaltılması, öğrenim çıktılarının sadeleştirilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur.

K20: Sosyal bilgiler dersi somutlaştırma imkânımızın en az olduğu derslerin başında geliyor. Okullarda yeterince materyal olmaması da işimizi iyice zorlaştırıyor. Bir diğer somutlaştırma yolumuz olan gezilerin öğrenci velisi isteksizliği, maddi gerekçeler ve pandemiden sonra iyice azalması ve bunların yanında ders saatinin azlığı sosyal Bilgiler öğretiminde karşımıza çıkan en büyük engeller.

K20 kodlu öğretmeniz sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştığı sorunlarında ifade ettiği gibi soyut kavramların fazla olduğu derslerde materyal kullanımının artırılması ve bu eksikliklerin temin edilmesi ile gezilerin artırılması öğrenmenin kalıcılığını artırmada yarar sağlayacaktır.

E13: “Türkiye’nin Komşuları ve Diğer Türk Devletleri İlişisini Kavrar” ile “Milli Mücadele Dönemi” gibi konular öğrenci seviyesinin üzerinde kazanımları barındırmakta. Bu konulara yönelik ders içeriği hazırlamakta zorlanıyorum.

K14: Milli mücadele konuları öğrencilerin çok üstünde kazanımlara sahip.

E13 ve K14 kodlu öğretmenlerimizin kazanımları ağır olan konuların öğretilmesinde ifade ettikleri gibi bazı kazanımların sadeleştirilmesi ve öğrenci seviyesine uygun bir planlama yapılması yararlı olacaktır. Ülkemizde 2024 2025 eğitim öğretim yılıyla beraber uygulanacak Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ile öğretmenlerimizin sorunlarına değinilmiş, öğrenme çıktılarında sadeleştirme ve düzenlemeye gidilmesi planlanmaktadır.

Genel olarak öğrenme ortamından kaynaklı sorunlarda materyal eksikliği ön plana çıkmıştır. Soyut kavramların olduğu derslerde öğrenmeyi kolaylaştıracak ve kalıcılığı artıracak materyaller ve geziler ekonomik birer sebepler olarak durmaktadır. Okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik durumu iyise bu sorunları çözebilmekteyken, okulun çevresinin bulunduğu ortamın ekonomik durumu, taşınmalı olması vb. durumlar bu sorunlarla öğretmenlerimizin daha çok karşılaştığı okullar olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul bazlı bütçe planlaması yapılırken okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik durumu da göz önüne alınması eğitime ayrıca olumlu bir katkı verecektir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma

Bu araştırmada, Kastamonu merkez ilçede görev yapan ve 4. sınıf dersi okutan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar incelenmiş, bu sorunlar tespit edilip benzerlikler ve genel eğilimler sonucunda kategorilere ayrılmıştır. Alınılan öğretmen görüşleri analiz edilip eğitimin ilk basamağında görev yapan sınıf öğretmenlerine yardımcı olunmaya çalışılmıştır.

Yapılan çalışmalarda, okullarda yaşanan sorunların öğretmen ve öğrenci sayısı arttıkça ve okulun bulunduğu alanın ekonomik ve buna bağlı sosyal yaşamı düştükçe okulların sorunlarının arttığı belirlenmiştir (Demirtaş, 2007). Yaptığımız araştırmada da okullarda idareyle yaşanan en büyük sorunun materyal temini olduğu ve okulun çevresinin bu sorunu etkilediği görülmüştür. Yılmaz ve Tepebaş, (2011), yaptıkları çalışmada bazı idarecilerin ideolojik veya kişisel olarak farklı olan öğretmenlere olumsuz yönde ayırım yaptığını, her öğretmene aynı şekilde davranmadığını, velilerle karşılaşılan problemlerde idareci olarak etkin davranmadıkları ve veliyle öğretmenin karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Bizim yaptığımız çalışmada da aynı sorunlar paralellik göstermiş, idare ile yaşanan sorunlara yol açan sebeplerden kişisel ve ideolojik farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Yılmaz ve Tepebaş, (2011), çözüm önerisi olarak okul yöneticilerin keyfi uygulamalarının, politik davranışlarının, siyasi görüşe göre tavır almalarının ve öğretmenler arasında ayırım yapmalarının engellenmesi için caydırıcılığı olan önlemler alınmasını ve uygulanmasını belirtmişlerdir. Okul idarecileri ile ilgili sorun yaşayan öğretmenlerimizin yöneticilik yapacak kişilerin bu işe yaraşır ve

kendisine iş verilmeye uygun kişilerin olmasını istedikleri yapılan araştırmada da ortaya çıkmıştır.

Okul idarecileri, sorunları çözme kabiliyeti olan, sorunların çözümü için karar alıp sorunların çözümüne yönelik bu kararları uygulayabilecek, söyledikleri ile yaptıkları tutarlı olan, takım yönetme yeteneğe sahip, okuldaki sorunlara hassas, stres ile başa çıkabilen ve yönetebilen, iletişim kabiliyeti iyi ve gelişmiş, aynı zamanda pedagojik birtakım değerlerin önemine sahip ve onların farkına varan kişilerden seçilmelidir (Çakıcı, 2010). Bu durumda yapılan çalışmada da çıkan okul yöneticilerinin sahip oldukları kaynakları okulun hedefleri ve çıkarları için en etkili bir şekilde kullanamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Bir eğitim kurumu olan okulda güzel bir çalışma ortamı oluşması için, müdür ve öğretmenin karşılıklı olarak birbirlerine saygılı ve anlayışlı olmaları gerekmektedir (Celep, 2000). Kişisel ve ideolojik problemlerin olmadığı bir çalışma ortamında hem sorunlar az olmakta ve çıkan sorunlar güzel bir diyalogla çözüme kavuşmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlarda en çok ifade edinilen materyal temin sıkıntısı, ekonomik gelişmişlik düzeyi daha fazla olan çevrelerde bir problem olarak görülmemekte, maddi açıdan yetersiz okullarda görülmektedir. 2022-2023 eğitim öğretim yılı itibariyle başlayan okul bazlı ödeneklerle giderilmeye çalışılmıştır. Ancak bu ödeneğin idareci ile yaşanan problemlerde gösterilen kişisel farklılık sorunları sebebiyle yararlanılamadığı ortaya çıkmaktadır. Bürokratik yaklaşımlar idarecilerin istemese de istedikleri gibi eğitime olumlu yönde bir harekât alanı bırakmaması da ortaya çıkan ayrıca bir sorundur.

Erdugan vd. (2022), okul idarecilerinin yöneticilikte olgunluk kazanıp, problemleri ortadan kaldırma sürecinde kullanacakları yöntemleri öğrenecekleri hizmet içi kursların devamlı olmasını önermiş olup, iş gücünü azaltacak şekilde yeni görevlendirmelerin olması gerektiğini belirtmiştir. Çelikten (2001) araştırmasında bu konuya değinmiş, okul idarecilerinin sorunları çözüme tekniklerini bilmediği için sorunları bilimsel olmayan yöntem ve tekniklerle çözmeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

Tüm okullarda olduğu gibi ilkokullarda da yönetim, okulda ihtiyaç duyulan materyalleri zamanında temin etmesi gerekmektedir. Temin ettiği araç gereçler okulun ihtiyacını karşılayacak kadar yeterli olmalıdır. Sosyal bilgiler dersi gibi soyut kavramların fazla olduğu derslerde materyalleri kullanan öğretmenler öğrenmeyi daha kolay, yöntem ve teknikler ile daha kalıcı bir şekilde sağlarlar. Bu vesileyle yöntem ve teknikleri kullanan öğretmen sınıf hâkimiyeti daha iyi olacak, disiplin sorunları olmayacak, derste verim daha çok artacaktır. Bu sebeple öğretmen derste mutlu olacak derste kendisini gerçekleştirme konusunda doyum sağlayacaktır (Alataş, 2008). Nitekim materyal temininde yaşanan zorluklar araştırmamızda elde edilen yönetimle yaşanan problemlerde öğretmenlerimizin tamamı tarafından belirtilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin zümre öğretmenleriyle yaşadığı problemlerin başında da kişisel düşünce farklılıkları öne çıkmaktadır. Mesleki yeterlilikler ve iletişim problemleri zümre öğretmenleri ile yaşanan diğer sorunlardır. Bazı okullarımızda tek zümre olması düşünce alışverişi, bilgi ve beceri paylaşımı yapılamaması bir diğer problem olarak ortaya çıkmaktadır. Yılmaz ve Tepebaş (2011), yaptıkları çalışmada kıdemli öğretmenler ile iletişimlerinin az olduğu

veya mesleğine yeterli ilgiyi göstermeyen öğretmenler olduğunu belirtmiş, ideolojik ve kişisel çıkarların olduğu okullarda öğretmenlerin birbirleriyle ilgili problemleri incelemiş, yapılan çalışmalarda belirtilen kişisel çıkarların ve ideolojik düşüncelerin olduğu ve birlikte hareket edememe gibi zümre problemlerini desteklemiştir.

Öğrencilerin derse olan ilgisizliği sosyal bilgiler dersini veren sınıf öğretmenlerinin öğretimde karşılaştıkları en önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Aslında verilen derse karşı olan ilgisizlik öğrencinin derse karşı olan tavrı, hazır bulunuşluk durumu gibi faktörlerden çıkmaktadır. 2023-2024 eğitim-öğretim yılından itibaren yönetmelikle kaldırılan sınavlar öğrencilerin derse karşı kaygı seviyelerini düşürmüş, oluşan bu olumlu kaygı ortadan kalkınca ilgisizlik artmıştır. Ayrıca bu durum sınıf yönetimini ve disiplinini de tetiklemiş olup olumsuz yönde aşağıya çekmiştir.

Batmaz (2017), çalışmasında sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik öğretimsel düzenlemelerini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcılar öğretim sürecinin farklı aşamalarında çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Öğretim öncesinde, öğretim ortamını düzenleme, öğretim sürecinde ders sunumunu uyarılama ve öğretim süreci sonunda ise ölçme ve değerlendirme çalışmalarında değişiklikler yapmaktadırlar. Bu düzenlemeler, kaynaştırma öğrencilerinin eğitim ihtiyaçlarına uygun bir öğrenme deneyimi sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Cardona (2002) çalışmasında, İspanya'daki kaynaştırma sınıflarında öğretmenlerin öğretimsel düzenlemelere yönelik görüşlerini araştırmıştır. Katılımcılar, düzenlemelerin çoğunu olumlu bulmuş ve etkili olarak değerlendirmiştir; ancak, değerlendirme ve dönüt gibi bazı

düzenlemeleri daha az kabul edilebilir bulmuşlardır. Bu bulgular, öğretmenlerin düzenlemelerin etkinliği konusunda karışık bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Kargın vd. (2010) çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma sürecinde yapılması gereken uyarlamalar konusundaki görüşlerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler öğretimsel düzenlemelere kıyasla fiziksel düzenlemeleri daha yüksek oranda işaretlemiştir. Bu, öğretmenlerin kaynaştırma sürecinde fiziksel çevre düzenlemelerine daha fazla önem verdiklerini ve bu tür düzenlemelerin daha öncelikli olduğunu gösterir. Güler vd. (2020), kaynaştırma öğrencileri ile karşılaştıkları sorunlara yönelik incelemede öğretmenlerin ferdi olarak zaman ayıramaması, sınıfta ders işlenirken öğrencinin kayıtsız kalmasını, sınıf ve okul ortamında yalnızlaşmasını, BEP ve diğer destek programlarının işlevsel ve yetersizliğini, öğrencinin derste anlatılana kayıtsız kaldığı için başka şeylerle meşgul olmasını, diğer öğrencilerin eşyalarını izinsiz kullanmasını ve sınıf ortamında az veya çok konuşarak düzeni bozmayı göstermişlerdir. Güler ve Aygün (2019) sonuçları da burada ifade edilen sonuçları desteklemektedir. Kaynaştırma öğrencileri ile ilgili yaşanan problemlere yönelik bizim yaptığımız araştırmada çıkan sorunlar benzerlik göstermektedir. İlkokullarda rehber öğretmen öğrenci sayısı ile ilişkilidir. Ancak kaynaştırma öğrencileri ve buna bağlı veliler için verilecek destek eğitimler, öğretmen ve özellikle toplum yararına olacaktır. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik elde edilen veriler daha önce yapılan çalışmalarla (Güler vd., 2020) benzerlik göstermektedir.

Türkiye'ye Suriye iç savaşından kaynaklanan göç akını, ülkenin hem sosyal hem de ekonomik yapısı üzerinde önemli etkiler yaratmıştır.

Başlangıçta, bu göç hareketinin geçici bir durum olarak görülmesi nedeniyle, sığınmacılara yönelik uzun vadeli ve kapsamlı politikalar yerine daha çok acil durum yönetimi ve insani yardım üzerine odaklanılmıştır (Özcan, 2018). Göçmen öğrencilerin eğitim süreci oldukça karmaşık ve zordur. Bu öğrencilerin dil bariyerleri, kültürel farklılıkları ve eğitim eksiklikleri, mevcut eğitim sisteminin onları tam anlamıyla desteklemesini zorlaştırır. Bu nedenle, öğretmenlerin kişisel çabaları önemlidir; ancak daha yapılandırılmış bir yaklaşım, bu öğrencilerin başarılı bir eğitim almasını sağlamada kritik rol oynayabilir. Bu bağlamda, öğrencilerin seviyelerinin belirlenmesi ve onlara uygun bir müfredat sunulması büyük önem taşır. Ayrıca, dil desteği ve kültürel entegrasyon programlarının güçlendirilmesi, hem göçmen öğrenciler hem de eğitimciler için faydalı olacaktır (Erdem, 2017).

Velilerin okula ve derse karşı ilgisiz oldukları sorunu sınıf öğretmenlerinin tamamında Sosyal bilgiler öğretiminde veli ile karşılaştıkları sorun olduğu belirlenmiştir. Bu sorundan sonra aslında beklenen diğer bir sorunda öğrenci velilerinin çocuklarıyla yeterince ilgilenmediğini göstermektedir. Alanyazında veli katılımının eğitim faaliyetlerine katılımının olumlu etkileri olduğuna yönelik birçok araştırma olmasına rağmen günümüzde velilerin eğitim faaliyetlerine katılımı istenilen düzeyde değildir (Ardakoç, 2020). Araştırmadan ortaya çıkan sonuçlarda bu durumu teyit etmektedir. Bu ilgisizliği rağmen bazı sınıf öğretmenlerinin derslere müdahale etmeye kalkan velilerden de şikâyetçi oldukları görülmektedir. Okulun bulunduğu çevrenin bu sorunların ortaya çıkmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Velilerin kendi çocuklarına karşı istedikleri ayrıcalık aslında bu sorunun temelini oluşturmaktadır.

Babaoğlan vd. (2018) tarafından yapılan araştırmada, velilerin eğitime kayıtsızlığının çeşitli nedenleri incelenmiştir. Bu nedenler şunlardır; velilerin eğitimi önemsiz görmeleri veya eğitimin değerine inanmamaları, aile içindeki huzursuzluk ve çatışmaların eğitim sürecini olumsuz etkilemesi, ailelerin maddi sıkıntılarının eğitimle ilgili ihtiyaçları karşılamada güçlük çekmelerine neden olması, velinin eğitim sürecine yeterince katılmaması veya destek sağlamamasıdır. Bu bulgular, velilerin eğitime kayıtsızlığının çeşitli sosyal ve ekonomik faktörlerden kaynaklandığını ve bu faktörlerin eğitim sürecini nasıl etkileyebileceğini göstermektedir. Çocuğun eğitimi ile de önünde ilk örnek olacak ailedeki eğitim durumuyla paralel olarak artmakta veya düşmektedir. Ailedeki eğitimle doğru orantılı bir şekilde öğrencinin eğitimi değişmektedir. Geçim derdine düşmüş bir ailede maddi kaygılar çocuğun eğitiminin önüne geçmektedir. Bayar ve Bolat'ın (2020) yaptığı araştırmada da bu araştırmayı desteklemektedir. Babaoğlan vd. (2018) tarafından yapılan araştırmada, velilerin eğitime kayıtsızlığının nedenleri şu şekilde sıralanmıştır. Ailelerin maddi sıkıntılarının eğitimle ilgili ihtiyaçları karşılamada zorluk yaratması, iş yoğunluğu nedeniyle velilerin eğitime yeterince zaman ayıramamaları, aile içindeki kalabalık yapının bireylerin eğitim sürecine yeterli ilgi göstermesini zorlaştırması, velilerin eğitim düzeyinin düşük olmasının eğitimin önemini anlamada ve desteklemede eksiklik yaratması, velilerin eğitimi önemsememesi veya eğitim sürecine yeterince değer vermemesi, ebeveynlerin ayrılığı veya aile içindeki problemlerin velilerin eğitime kayıtsız kalmasına neden olmasıdır. Bu faktörler, velilerin eğitime kayıtsızlığının çeşitli sosyal, ekonomik ve kişisel nedenlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Babaoğlan vd. (2018), araştırmalarında öğretmenlerin, velilerden çocuklarını takip edip vakit geçirmelerini, ihtiyaç duyduklarında yanında hissetmelerini, birey olarak onları görüp ihtiyaçlarını gidermelerini, onları dinlemeyi, evde ödevini yaparken yardımcı olmalarını, en önemlisi sevmelerini beklemektedirler. Çocuklarının okulda yaşadıkları, yaşayacakları problemler için okulla iletişim halinde olmalarını istemektedirler. Aynı zamanda çocuklarıyla da iletişim halinde olmalarını ve problemlerine çözüm aramalarını beklemektedirler. Konu hakkında incelenen kaynaklarda (Has, 2009) da okul ile velinin işbirliğinin artırılmasını, okullarda veli ile ilgili durumlarda yardımcı olacak konusunda uzman bir danışman olmasını istemiştir.

Güler vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin en çok problem yaşadıkları dersler sırasıyla Türkçe, matematik, beden eğitimi, müzik, resim, sosyal bilgiler ve fen ve teknoloji dersleri olarak belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde karşılaşılan problemlerle ilgili olarak, öğretmenler ders içeriğini zenginleştirmek için kaynak çeşitlendirmesini çözüm önerisi olarak sunmuşlardır. Bu bulgular Şahin (2010) tarafından elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Ancak, öğretmenlerin problemleri çözmek için önerdiği yöntemler açısından literatürdeki diğer çalışmalardan farklılık arz etmektedir. Bu fark, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersindeki problemleri çözme yaklaşımlarındaki yenilikçi düşünce ve stratejileri vurgulamaktadır. En çok yapılan araştırmamızda da belirtildiği gibi derslerin somutlaştırılması öncelik olarak yapılması gerekmektedir.

Has (2009) tarafından yapılan araştırmada, sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati süresinin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Araştırma, hedeflere ulaşmak ve müfredatı tam anlamıyla kavratmak için ders

süresinin ihtiyaca göre yeniden programda ele alınıp düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu düzenleme, öğrencilere dersin içeriğini daha etkili bir şekilde öğretmek ve eğitim hedeflerine ulaşmak açısından önem taşımaktadır. Yaptığımız çalışmada da öğretmenler ders saatinin azlığını belirtmişler, özellikle kalabalık sınıflarda ders çıktılarını öğrencilere yeterince öğretemediklerini ifade etmişlerdir. Özellikle Milli Mücadele gibi konuların ağır olduklarını söylemişlerdir. Ceylan ve Çoban (2021) tarafından yapılan çalışmada, 4. sınıf ders kitabında müfredatın ağır olduğu belirtilmiş ve bu sonuç araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde, bu sorunun çözümüne yönelik adımların atılmasıyla etkili bir öğrenme öğretme ortamının sağlanabileceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, ilkokul 4. sınıflarda branşlaşmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Konuların uzmanlık gerektirecek derecede zorlaşması ve sınıf öğretmenlerinin mevcut ders yükünün fazlalığı göz önüne alındığında, öğretmenlerin yeni müfredat ve yaklaşımlar konusunda düzenli olarak eğitilmeleri önemlidir.

Bu amaçla, her okulda eğitim programları ve öğretimi ile geliştirilmesi konusunda uzmanlaşmış bir rehber öğretmen görevlendirilmesi ve bu yönde bir uygulama çalışmasının başlatılması önerilmektedir. Bu yaklaşım, öğretmenlerin ve öğrencilerin eğitim sürecinde daha etkili bir deneyim yaşamasını destekleyecektir. Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf öğretmenlerinin öğrenme ortamı ile karşılaştıkları sorunların başında materyal eksikliği gelmektedir. Dersin işlenişini sınıf ortamında görsel hale getirerek soyut konuların somutlaştırılmasını sağlayan materyallerin eksikliği, okulun bulunduğu çevre öğrenme ortamında ortaya çıkan sorunlarla bağlantılıdır. Olumlu

yönde materyal temini gibi ekonomik sıkıntılar olmazken, sınıf mevcutlarının fazlalığı ise dersin işlenişini zorlaştırdığı için olumsuz yönde etkilemiştir. Ders saati sayısının azlığı program dâhilinde yetiştirilmesi gereken konuların tam olarak yetişmemesine bu sebeple eksik işlenmesine yol açtığı belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları bu sorunlar eğitim için çapa sarf eden başta öğretmen, okul, veli ve başarıya ulaşmaya çalışan öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmaktadır.

5.2 Sonuç

Araştırma sonucunda Kastamonu merkez ilçede 4.sınıfı okutan sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar benzerlikler ve genel eğilimle kategorileştirilmiş ve elde edilen sonuçlar aşağıda değerlendirilmiştir.

Ekonomik durum beşikteki bebekten başlayarak ölüm döşeginde şifa bulmaya çalışan bireylere kadar her kesimi etkilerken, bu durum eğitim sisteminde karşımıza en çok çıkan problemlerin beslendiği durumdur. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde okul idarecileri ile karşılaştıkları sorunlarda en çok ifade edilen materyal temin sıkıntısı ekonomik yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Okul idaresinde yetersiz kalan ve orayı yönetemeyen, çevre ile ilişkiler olumsuz olan idareciler öğretmenlerin karşısına çıkmalarına sebep olmaktadır. Adil bir şekilde yapılabilecek bir mülakat yetenekli idarecilerin okul yönetimine gelmelerini sağlayacaktır

Sınıf öğretmenlerinin zümre öğretmenleriyle yaşadığı problemlerde kişisel düşünce farklılıkları esas amaç olan eğitimi olumsuz etkilememesi gerekmektedir. Bilinçli bir öğretmen amaca

ulaşmak için ortak bir noktada buluşmalıdır. Zümre öğretmenlerin sahip olduğu mesleki yeterlilik, EBA (Eğitim Bilişim Ağı) gibi eğitimi destekleyici teknolojik kullanımlar, çevre ilişkileri, sportif ve kültürel yetenekler zümre öğretmenlerimizin arasında farklılıklar olması, karşı tarafın isteğine göre kendini geliştirmede olumlu, ancak olumsuz bakış açısıyla yaklaşımı da sorun teşkil etmektedir.

Öğretmenler eğitim sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilir ve bu zorlukların üstesinden gelmek için çeşitli stratejiler uygulayabilirler. Eğitim materyallerinin ve araçlarının eksikliği öğretmenlerin etkin ders işlemlerini zorlaştırabilir. Bunun çözümü olarak öğretmenler, sınıf içinde mevcut olan kaynakları daha yaratıcı bir şekilde kullanmalı veya basit, düşük maliyetli materyaller geliştirmelidirler. Ayrıca, çevrimiçi kaynaklardan ve ücretsiz eğitim materyallerinden yararlanabilirler.

Sınıftaki öğrencilerin bilgi ve beceri seviyeleri arasındaki farklılıklar, öğretim sürecini zorlaştırmaktadır. Bu durumu aşmak için öğretmenler, bireyselleştirilmiş öğrenme yaklaşımlarını benimsemeli ve farklı düzeylerdeki öğrenciler için farklı aktiviteler ve görevler sunmalıdırlar. Grup çalışmaları ve işbirlikçi öğrenme yöntemleri de bu farklılıkları yönetmede etkilidir.

Öğretmenler sınıf yönetiminde en çok karşılaştığı istenmeyen durum ise öğrencilerin derse karşı ilgisizliğidir. Bazı öğrenciler derse katılım göstermeyebilir, bu da öğrenme sürecinin verimliliğini düşürmektedir. İlgi eksikliği genellikle motivasyon eksikliği, öğrenme güçlükleri veya ders içeriğinin ilgi çekici olmamasından kaynaklanmaktadır. Derse karşı ilgisiz öğrenciler için ders daha ilgi çekici hale getirilmeli ve etkileşimi artırarak öğrencinin derse katılımı

teşvik edilmelidir. Öğrenciye görev vererek sınıf içinde daha etkin hale getirmek, öğrencin derse karşı olan ilgisini artıracaktır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin öğrenciden kaynaklanan sorunlar kısmında öğrencilerin derse olan ilgisizliği velilerin derse karşı ilgisizliği ile paralel ilerlemektedir. Veliyi olumlu yönde eğitim sistemine dâhil edilmesi öğrencide olumlu yaklaşımlar gösterecektir. Bunun için öğrencilerin evleri ziyaret edilmeli, toplantılarla aileler eğitimle ilgili bilinçlendirilmeli, ayrıca toplantı harici gerekli velilerle bireysel görüşmeler yapılmalıdır.

Planlanan müfredat veya ders planına uyum sağlayamama, özellikle zaman yönetimi sorunlarından kaynaklanmaktadır. Sınıfı kalabalık bir öğretmen bu sorunla daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Öğretmenler bu durumu aşmak için ders planlarını esnek bir şekilde hazırlayarak, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre değiştirmelidirler. Ayrıca, dersin içeriğini gerektiğinde yeniden düzenlemeli ve alternatif stratejiler geliştirilmelidirler.

5.3 Öneriler

Elde edilen veriler ışığında şu öneriler sunulmaktadır.

- Bir uzmanlık dalı olan sosyal bilgiler öğretiminde sınıf öğretmenlerine öğretmenlerimizin aktif olarak katılacakları hizmetçi eğitim almaları sağlanmalıdır.
- Bu araştırmamızda 4. sınıfı okutan öğretmenlerimize uygulanmıştır. Ortaokul kademesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin de yeni çalışmalarla karşılaştıkları sorunların ortaya konması, sosyal bilgiler dersinin daha verimli olmasına katkı sunabilir.

- Bu araştırma da öğrencilerin derse karşı ilgisizliği, velilerin tutumlarıyla doğru orantılı olduğu görülmüştür. Velilerin eğitim sistemine entegre edilerek ve aktif katılımı sağlanarak eğitim sistemine dahil edilmesi, okullarda verilen eğitimin kalitesini arttırabilir.
- Bu araştırmamızda karşımıza çıkan ekonomik sorunlar, merkezi yönetimden başlayarak okul idaresine kadar yeterli ödenekler sağlanarak çözüme kavuşturulabilir.
- Bu araştırmamızda karşımıza çıkan zümreler arası kişisel sorunlar okulların rehberlik hizmetlerinin sadece öğrenci bazlı çalışmadan, idarenin desteği ile sürece dâhil edilmelidir.
- Bu araştırmamızda karşımıza çıkan öğrenme ortamındaki sorunların çözümü için müfredattan fiziki planlamaya (okul yapımı vb.) kadar yeniden düzenlemeler yapılabilir.
- Bu araştırmamızda ders kitaplarının yetersiz kaldığı, ders kitaplarının içeriğinin zamanın gereksinimlerine göre geliştirilmesinde fayda vardır.
- Bu araştırmamızda karşımıza çıkan öğrenci ve veli ilgisizliğinin yazılı sınavların olmamasıyla karşılaştığı ve bunun için değerlendirme yapılması gerekmektedir.
- Bu araştırmamızda karşımıza çıkan yabancı uyruklu öğrencilerde yaşanan uyum sorunları ile ilgili çözümler getirilerek eğitim sistemimiz içerisinde, Milli Eğitim temel politikalarına uygun bir birey yetiştirilmesi gerekmektedir.
- Bu araştırmamızda karşımıza çıkan kaynaştırma öğrenci probleminin ders anlatımını etkilemeyecek, ama özel bireyin

faydasına olacak şekilde derslere yarı zamanlı şekilde dahil edilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, R. (2003). *Sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğretiminde karşılaşılan Sorunlar ve çözüm önerileri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Açıkgöz, K. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. Eğitim Dünyası Yayınları.
- Ağır, Ö. (2003). *İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya ili örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 1-14.
- Akdeniz N. (2008). *Altıncı sınıf sosyal bilgiler yeni ders programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Akgül, N. İ. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar (Niğde İl Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli-Erzurum Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Aktürk, V. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde animasyon ve dijital harita kullanımının öğrencilerin mekân algılamaya becerilerine yönelik etkileri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Alaca, E. (2017). Sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir değerlendirme. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 6 (18), 759-785.
- Alataş, F. (2008). *İlköğretim programında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaşılan sorunlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Alkan, V. (2020). Sosyal bilgiler öğretimi. (2. Baskı). Selçuk Şimşek (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler* (ss. 52-91). Anı Yayıncılık.

- Antel, S. C. (1940). *İmtihanların kıymeti. Pedagoji enstitüsü. Psikoloji ve pedagoji çalışmaları*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Ardakoç, İ. (2020). Eğitimde veli-aile katılımı: Engeller ve öneriler. *Alanyazın, 1*(1), 5-15.
- Arslantaş, S. (2006). *6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. (Malatya ili örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Aytaçlı, B. (2012) Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3* (1).
- Ayten, P. (2006). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Babaoğlu, E., Çelik, E. & Nalbant, A. (2018). İdeal öğrenci velisi üzerine nitel bir çalışma. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 9* (1).
- Baltacıoğlu, İ. H. (1942). *İçtimai mektep*. MEB Yayınevi.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi kaynak üniteler*. YÖK Yayınları.
- Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi*. Milli Eğitim Basımevi.
- Batmaz, G. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik yaptıkları öğretimsel düzenlemeler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Bayar, A. & Bolat, H. (2020). Sınıf öğretmenlerinin veli ilgisizliği ile ilgili görüşleri. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6*(31), 1523-1534.
- Bennet, L., & Scholes, R (2001). Goals and Attitudes Related to Technology Use in A Social Studies Method Course. *Journal of Social Studies Research*.
- Bilgili, A. S. (2013). *Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler sosyal bilgilerin temelleri*. Pegem Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1982). *Eğitim psikolojisi*. Binbaşıoğlu Yayınları
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme*. Öz Eğitim Yayınları.
- Cardona, C. M. (2002). *Instructional adaptations in inclusive classroom in Spain: Feasibility and effectiveness of implementation*. Educational Resources Information Center

- Celep, C. (2000). *Eğitimde alanlar adanma ve öğretmenler*. Anı Yayıncılık
- Ceylan, M., & Çoban, A. (2021) 4. Sınıf sosyal bilgiler programı öğrenme alanlarında yer alan coğrafya konularının öğretilmesinde karşılaşılan sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6 (1), 104-113.
- Çakıcı E. (2010). *İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretim liderliği davranışlarını gerçekleştirme düzeyi (Sakarya İli Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Çapa, M. (2012). Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde Türkiye'de tarih öğretiminin tarihçesi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 1-28.
- Çatak, M. (2016). Sosyal bilgiler programlarının tarihi gelişimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi*, içinde (ss. 1-24). Anı Yayıncılık.
- Çelikten, M. (2001). Okul yöneticilerinin problem çözme becerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 27 (27), 297–309.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde program geliştirme, kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi Yayıncılık
- Demirtaş, H., Üstüner, M. ve Özer, N. (2007). Okul yönetiminde karşılaşılan sorunların öğrenci ve okul ile ilgili değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13 (51), 421-455.
- Dilek, D. (2001). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Pegem yayıncılık.
- Doğanay, A. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde, (s. 15-46). Pegem A Yayıncılık
- Dönmezer, İ. (1997). *Eğitim psikolojisi*. Ege Üniversitesi Basımevi
- Er, H. ve Şahin, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde “Biyografi” kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Türk Eğitim Bilim Dergisi*, 10 (1), 75 – 96.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Alkım Yayınevi.

- Erden, M., & Akman, Y. (2000). *Gelişim, öğrenme-öğretme, eğitim psikolojisi*. Arkadaş Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2003). *Sınıf yönetimi*. Sistem Yayıncılık.
- Erdugan, Z., Doğan, T. & Korkmaz, N. (2022). Öğretmen görüşlerine göre okul yöneticilerinin bürokratik, öğretmen ve öğrencilerle yaşadığı sorunlar ve çözme becerileri: nitel bir araştırma. *International Social Sciences Studies Journal*. (106), 4583-4594
- Erkan, A. (2019). *İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan eğitsel oyun ve dijital oyun öğretiminin öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Ersanlı, B. (1992). İktidar ve tarih. *İletişim Yayınları Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Yelkentepe Yayınları.
- Fenton E. (1991). *Reflections On The New Social Studies*. The Social Studies.
- Fidan N. & Erden, M. (1998). *Eğitime giriş*. Alkım Yayınları.
- Gömlüksiz, N., Öner, Ü., & Bozpolat, E. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının sınıf öğretmeni yetiştirme programında yer alan derslere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, 20-22 Mayıs, (s. 666-673). Elazığ.
- Guyton, E. M. (1982). Critical Thinking and Political Participation: The Development and Assessment of a Causal Model. *Theory and Research in Social Education*, (16), 23-49.
- Güler, T. ve Aygün, M. (2019). Türkiye’de birleştirilmiş sınıflarla ilgili yapılan lisansüstü tezler. *Milli Eğitim*, 48(222), 5-32.
- Güler, T., Demir, S., Kılıç, L. ve Demir, B. (2020). Sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı problemler ve öğretmenlerin bu problemlerin üstesinden gelebilmek için yaptığı uygulamalar. *Yıldız Journal of Educational* 5(2), 51-83.
- Güngördü, K. ve Güngördü, N. (1966). *Yeni ilkokul programı uygulama kılavuzu ve program geliştirme kılavuzu*. Acar Matbaası.
- Has, S. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Hertzberg, H. W. (1981). *Social Studies Reform 1880-1980*. Boulder: Social Science Education Consortium, Inc.
- İlgar, L. (2005). *Eğitim yönetimi okul yönetimi sınıf yönetimi*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Işık, Y. (2001). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programının sınıf ortamında öğretilmesinde karşılaşılan güçlüklerle ilgili uzman, müfettiş ve öğretmen görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- İbret, B. Ü., Karatekin, K., & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, (207), 5-23.
- Kafesoğlu, İ. (2003). *Türk milli kültürü*. Ötüken Neşriyat.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2).
- Karabulut, E. (2002). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında coğrafya öğretim programları*. Coğrafya Kurultayı. Gazi Üniversitesi.
- Karagözoğlu, G. (1966). *İlkokullarda Sosyal bilgiler öğretimi*. Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu.
- Karasu Avcı, E. ve İbret, B. Ü. (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda Sosyal bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: Sosyal bilgiler öğretim programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 336-376.
- Kargın, T., Güldenoğlu, B., & Şahin, F. (2010). Genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrenciler için yapılması gereken uyarlamalara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(4), 2431-2464.
- Kılıç, A., Attila, R. ve Baykan, Ö. (2002). Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde yaşanan güçlükler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 293(27), 27-36.
- Kılıç, M., Kaya, A., Yıldırım, N. & Genç, G. (2004). Eğitimci Gözüyle Öğretmen ve Öğrenci. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. 6-9 Temmuz 2004. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya. Cilt 5, No 8.
- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde. Pegem Yayınları.
- Köroğlu, F. İ. (2006). *İlköğretim I. kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğretimi ile ilgili sorunlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

- Kösterelioğlu, İ. (2012). *Sosyal bilgiler ders programının öğelerinin değerlendirilmesi ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaç analizi*. [Doktora Tezi]. Abant Üniversitesi.
- Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 69 - 91
- Martorella, P., Beal, C. M. ve Bolick, C. M. (2002). *Teaching Social Studies In Middle and Secondary School*. United States: Pearson Merrill Prentice Hall.
- MEB (2015). *Sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar öğretim programı*. MEB Yayınları.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. MEB Yayınları.
- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 273-294.
- Mindivallı Akdoğan, E. ve Bilgili, A. S. (2016). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.) *Eğitsel oyunlarla sosyal bilgiler öğretimi içinde*, (s. 173-197). Pegem Akademi.
- Moffat, M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. N. Oran (Çev.), Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özcan, A. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 17-29.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün, Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Recepoğlu, S. ve İbret, B. Ü. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki özyeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (1), 125-136.
- Saylan, N (1995). *Eğitimde program tasarısı: Temeller, prensipler, kriterler*. İnce Ofset.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Yargı Yayınevi.
- Shaughnessy, J.M. ve Haladyna, T.M., (1985). *Research on student attitude toward social studies*, *Social Education*, 49, 8, 692-695.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu*. Anı Yayıncılık.

- Şahin, D., & Güven, S. (2016). Sınıf öğretmenlerinin fen bilimleri hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerindeki yöntem ve teknik kullanımına ilişkin görüşleri. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 42 - 59
- Şimşek, S. (2020). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (2. Baskı). Selçuk Şimşek (Ed.) *Sosyal bilgiler programının yapısı ve özellikleri içinde*, (s. 29-48). Anı Yayıncılık.
- TDK (Türk Dil Kurumu), (2015). *Genel açıklamalı sözlük*. TDK Yayınları
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihi'ne giriş*. Enderun Kitabevi.
- Toran, M., & Özgen, Z. (2018). Okul öncesi eğitimde aile katılımı: Öğretmenler ne düşünüyor, ne yapıyor?. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 6(3), 229-245.
- Tuğluoğlu, F. ve Tunç, T. (2010). 1926 ilk mektep müfredatı ve cumhuriyet dönemi eğitiminin ekonomik hedefleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26 (76), 55-98.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2015). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Pegem Yayınları.
- Tutar, H. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik: bir model önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (2), 117-140.
- Üstel, F. (2004). *'Makbul vatandaş'ın peşinde*. İletişim Yayınları.
- Yanpar, Ş. T. (1997). İlköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 22(231), 41-43.
- YAZICI, A. İ. (2001). *İlköğretim okulları birinci ve ikinci kademe sosyal bilgiler öğretiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi.
- YAZICI, H., & Samancı, O. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, (158).
- Yeşilyaprak, B. (2005). *Eğitimde rehberlik yaklaşımları gelişimsel yaklaşım*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K. (2010). Sosyal bilgiler eğitimindeki sorunlar ve çözüm önerileri: Öğretim elemanlarının görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8 (4), 839 - 867

- Yılmaz, K., & Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 157 – 177.
- Yin. R. K. (1984). *Case study research: Design and methods*. Beverly Hills, CA:Sage.

ISBN: 978-625-367-941-5